

Stenografični zapisnik

trinajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 27. aprila 1899.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton pl. Detela.
— Vladni zastopnik: c. kr. deželni predsednik eksce-
lenca baron Viktor Hein in c. kr. deželne vlade tajnik
Viljem Haas. — Vsi članovi razun: knezoškof
dr. Anton Bonaventura Jeglič, Feliks pl. Lenkh,
Alojzij Loy, dr. Danilo Majaron, Ivan Murnik.
— Zapisnikar: Deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika XII. deželnozborske seje dne 25. aprila 1899. 1.
2. Naznanila deželnozborskega predsedstva.
3. Priloga 56. Poročilo deželnega odbora o novi deželni bolnici,
o izvršitvi deželnozborskih sklepov z dne 11. februarja 1898
ter o stavbnih stroških do konca leta 1898.
4. Priloga 57. Poročilo deželnega odbora o uvrstitvi občinske ceste
Rakek - Ivanjeselo - Laze - Martinjehrib - Dolenji Logatec med
okrajne ceste.
5. Priloga 51. Poročilo upravnega odseka o načrtu realčnega za-
kona (k prilogi 15.).
6. Ustno poročilo finančnega odseka o proračunih bolnišničnega,
blazničnega, porodnišničnega in najdenišničnega zaklada za
leto 1899. (k prilogi 37.).
7. Ustno poročilo finančnega odseka o peticijah, in sicer:
a) posestnikov v Št. Gothardu za podporo za napravo vodo-
voda;
b) posestnikov iz Malih Lipljen za podporo za napravo vodo-
voda;
c) o prošnji posestnikov vasi Bogu, občina Vrabče, za podporo
za napravo kapnic;
d) posestnika Janeza Avbeljina iz Golčajev, občina Blagovica,
za podporo za napravo vodnjaka;
e) županstva v Sodražici za podporo za popravilo ceste iz So-
dražice proti sv. Gregorju;
f) Marije Freier, vdove muzejskega kustoza, za dovolitev
miloščine.
8. Ustno poročilo upravnega odseka o samostalnem predlogu
gospoda poslanca Andreja Kalana glede ustanovitve obrtnih
sodišč.
9. Ustno poročilo upravnega odseka glede projekta o napravi
mostov čez reko Krko pri Dobravi in Mrsečji vasi v političnem
okraju Krškem (k prilogi 45.).

Začetek seje ob 10. uri 15 minut dopoldne.

Stenographischer Bericht

der dreizehnten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 27. April 1899.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto von
Detela. — Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident
Exzellenz Victor Freiherr von Hein und k. k. Landes-
regierungssecretär Wilhelm Haas. — Sämmtliche Mit-
glieder mit Ausnahme von: Fürstbischof Dr. Anton
Bonaventura Jeglič, Felix v. Lenkh, Alois Loy,
Dr. Danilo Majaron, Johann Murnik. — Schrift-
führer: Landschaftssecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der XII. Landtagsitzung vom 25. April 1899.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums
3. Beilage 56. Bericht des Landesausschusses, betreffend das neue
Landesspital, die Durchführung der Landtagsbeschlüsse vom
11. Februar 1898 und den Bauaufwand bis Ende des Jahres 1898.
4. Beilage 57. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Ein-
reihung der Gemeindestraßen Rakek - Eibenschuß - Laze - Martini
Grib - Unterloitsch in die Kategorie der Bezirksstraßen.
5. Beilage 51. Bericht des Verwaltungsausschusses über den Entwurf
eines Realschulgesetzes (zur Beilage 15).
6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Voranschläge
des Kranken-, Irren-, Gebärhaus- und Findelhofes für das
Jahr 1899 (zur Beilage 37).
7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über Petitionen, u. zw.:
a) der Zusassen von St. Gotthard um Subvention behufs
Errichtung einer Wasserleitung;
b) der Zusassen von Kleinliplein um Subvention behufs Her-
stellung einer Wasserleitung;
c) der Zusassen von Bogu, Gemeinde Vrabče, um Subvention
behufs Errichtung von Cisternen;
d) des Besitzers Johann Avbelj von Golčaje, Gemeinde Blagowitz,
um Subvention behufs Errichtung eines Brunnens;
e) des Gemeindeamtes Soderstschitz um Subvention behufs Her-
stellung der Straße von Soderstschitz gegen St. Gregor;
f) der Maria Freier, Musealcustos-Witwe, um Bewilligung einer
Gnadengabe.
8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den selbst-
ständigen Antrag des Herrn Abg. Andreas Kalan, betreffend die
Errichtung von Gewerbegerichten.
9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Projecte,
betreffend die Herstellung von Brücken über den Gurkfluß bei
Dobrava und Merstschendorf im politischen Bezirke Gurkfeld
(zur Beilage 45).

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 15 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Proглаšam sklepčnost visoke zbornice ter otvarjam sejo.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika XII. deželnozborske seje dne 25. aprila 1899. I.

1. Lesung des Protokolls der XII. Landtagsitzung vom 25. April 1899.

Tajnik Pfeifer:

(Bere zapisnik XII. seje v nemškem jeziku. — Liest das Protokoll der XII. Sitzung in deutscher Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov kak popravek o ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

2. Naznanila deželnozborskega predsedstva.

2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.

Deželni glavar:

Naznanjam, da je gospod poslanec ces. svetnik Murnik zadržan udeležiti se današnje seje, ker se udeležuje komisije glede Tržiške železnice.

Dalje je gospod poslanec Loy, ki ima sejo cestnega odbora, uradno zadržan, seje se udeležiti.

Istotako je opravičil svojo odsotnost gospod poslanec pl. Lenkh.

Izročene so sledeče peticije:

Gospod poslanec Schweiger izroča prošnjo županstva v Starem trgu pri Poljanah, za traciranje okrajne ceste od Starega trga do Kolpe po deželnem inženirju.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Šubic izroča prošnjo Dramatičnega društva v Ljubljani za izredno subvencijo v znesku 1500 gld.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Schweiger izroča še prošnjo županstva v Starem trgu pri Poljanah za pospešitev zgradbe vodovoda.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Točka:

3. Priloga 56. Poročilo deželnega odbora o novi deželni bolnici, o izvršitvi deželnozborskih sklepov z dne 11. februarja 1898 ter o stavbnih stroških do konca leta 1898.

3. Beilage 56. Bericht des Landesausschusses, betreffend das neue Landeshospital, die Durchführung der Landtagsbeschlüsse vom 11. Februar 1898 und den Bauaufwand bis Ende des Jahres 1898.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

4. Priloga 57. Poročilo deželnega odbora o uvrstitvi občinske ceste Rakek-Ivanjeselo-Laze-Martinjehrib-Dolenji Logatec med okrajne ceste.

4. Beilage 57. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Einreihung der Gemeindestraße Rakek-Ivanjeselo-Laze-Martini Hrib-Unterloitsch in die Kategorie der Bezirksstraßen.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Poslanec Hribar:

Sedaj prosim jaz besede.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Ker že zborovanje traja jako dolgo in bo treba finančnemu odseku pripraviti poročilo o proračunu deželnega zaklada za l. 1899. je skrajno potreba, da se jedenkrat ustavi sprejemanje peticij, ki prihajajo visoki zbornici. Torej predlagam, da se od danes naprej nobena peticija več ne sprejme za deželni zbor, ampak, da se vsaka odkaže v rešitev deželnemu odboru. (Poslanec dr. Schaffer: — Abgeordneter Dr. Schaffer: »Richtig!«)

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Torej se bodo vse peticije, ki bodo nam doslej došle, izročile deželnemu odboru v rešitev.

Preidimo k točki:

5. Priloga 51. Poročilo upravnega odseka o načrtu realčnega zakona (k prilogi 15.).

5. Beilage 51. Bericht des Verwaltungsausschusses über den Entwurf eines Realschulgesetzes (zur Beilage 15.).

Otvorjam na novo včeraj prekinjeno splošno razpravo.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospoda poročevalca, da poprime končno besedo.

Poročevalec Šubic:

Jaz bodem v glavnih točkah nekoliko odgovarjal na izvajanja gospodov predgovornikov v zadnji seji. Prvi govornik, gospod poslanec dr. Schaffer, se je takoj spočetka postavil na pedagoško stališče, na stališče, katero sem jaz z veseljem pozdravil, ker tudi jaz pri tem zakonu vedno stojim na pedagoškem stališču. Tudi upravni odsek sam je izrečno to stališče pripoznal, ker se v celem načrtu ne nahaja nobena določba, ki bi se lahko s političnega stališča obravnavala. Gospod poslanec dr. Schaffer je pa kmalu zapustil to stališče, kajti on je zagovarjal sedanje razmere na Ljubljanski realki, ki so take, da učencem slovenske narodnosti ni možno, učiti se v materinem jeziku, in kdor danes zagovarja stališče, da naj materin jezik ne bodi učni jezik, s tem je jako težko polemizirati (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Res je!»). Gospod dr. Schaffer je znan kot razborit in duhovit mož in nobeden mu ne bo verjel in tudi jaz ne, da bi bil on govoril iz srca, ampak on je to govoril iz političnega stališča, in tedaj je zapustil prvotno svoje lepo stališče.

Gospod poslanec dr. Schaffer je nadalje trdil, da poročilo upravnega odseka pripoznava, da je sedanja uredba na realki popolnoma zadostna in da ni treba nikake izpremembe. Gospod govornik je izpustil pri tem nastopni stavek, izluščil je iz konteksta samo prvi stavek in tako dobil pomen, katerega pa poročilo nima. Sicer pa je že gospod poslanec Hribar to stvar pojasnil, in meni torej ni treba dalje o tem govoriti.

Nadalje je gospod poslanec dr. Schaffer trdil, da potreba po vpeljavi slovenskega učnega jezika za učence slovenske narodnosti nikako ni pripoznana, da so to zahtevo le časnikarji na dnevni red spravili, in da se je visoka zbornica le časnikarjem udala, ako je tako zahtevo tudi ona stavila. Gospoda moja! Realni zakon je zadeva, ki se v tej visoki zbornici že 30 let obravnavava. Prvi realni zakon je bil predložen leta 1896. in v teku zadnjih 10 let je ta visoka zbornica štirikrat naročila deželnemu odboru, da predloži načrt realčnega zakona. Če je torej ta visoki forum že 30 let na delu, da bi tak zakon izvršil, potem se vendar ne more reči, da so to stvar samo časnikarji provzročili, in skoraj razžaljenje te zbornice bi bilo, ako bi pritrjevali takim nazorom.

Gospod poslanec dr. Schaffer je nadalje rekel, da je pri sedanjí uredbi izobrazba slovenskih učencev v slovenskem jeziku zadostna. To je seveda njegovo mnenje, oni pa, ki razmere poznajo, niso tega mnenja, in jaz si usojam trditi, da sem jaz tisti, ki jih nekoliko pozna; kajti, bil sem sam učitelj na ljubljanski realki ter imel priliko, natančno proučiti in opazovati te razmere. Ko človek pride v prvi razred, najde učence, ki v veliki večini ne razumejo tega, kar jim profesor govori, in katerim treba potem v slovenskem jeziku povedati še jedenkrat, kar niso v nemškem jeziku razumeli. S tem pa krši dotični profesor obstoječe naredbi, kajti on nima pravice uvesti v šolo drug učni jezik; on ima predavati v tistem jeziku, ki je kot učni jezik določen. Sploh pa bi bilo tudi nevarno dati učiteljskemu osebju pooblastilo, da sme razširjati uporabo drugih učnih jezikov, kakor tistega, ki je predpisan. Povedati hočem visoki zbornici nek slučaj iz lastne izkušnje, ki je pa jako značilen.

Ko sem pred mnogimi leti prišel kot učitelj na realko in prvič stopil v prvi razred ter govoril mladim dečkom nemški, sem se živo moral spominjati nekega dogodka, katerega sem doživel, ko sem jaz sam bil učenec na gimnaziji. V prvem gimnazijskem razredu smo imeli nekega učitelja, ki je govoril samo nemški in katerega nismo razumeli. Če je bil kdo k tabli poklican, se je čestokrat pripetilo, da tega še vedel ni, in dvojke so kar padale. Jedenkrat smo mladi fantalini tistega profesorja «štampali». Prišel je ravnatelj v šolo. Jako hudo nas je karal in ko je odšel, je grobna tihota vladala v razredu. Kar na enkrat vzklikne jeden tam v zadnji klopi: «Hvala Bogu, da ga nismo zastopili». (Veselost. — Heiterkeit.)

Gospoda moja! Tako se je tudi na realki godilo in se godi še dandanes, ker so razmere ostale neizpremenjene. Te razmere se pa meni še z drugega stališča nepravilne zde. Gospoda moja! Glavna naloga vsakega avstrijskega pedagoga mora biti, da pri šolski mladini v prvi vrsti goji čut ljubezni do naše širne domovine Avstrije, do dinastije, do vladarske hiše. (Odobranje v središču in na levi. — Beifall im Centrum und links.) Potem dolgo nič ne pride in potem šele pride drugo strokovno delovanje. Gospoda moja! Na tem stališču sem jaz od nekdaj stal. Ali pa mislite gospoda moja, da je mogoče mladini vcepljati taka čuvstva v razredu, kjer učenci ne razumejo, kar učitelj govori? Zopet se spominjam na slučaj iz svoje prakse. Bil sem na realki učitelj, ko je leta 1883. prišel v Ljubljano presvetli cesar povodom šeststoletnice združenja vojvodine Kranjske s habsburško monarhijo, in tedaj sem seveda učencem razlagal veliki pomen tega dneva. To sem storil v prvem razredu, kjer sem bil razrednik. Govoril sem nemški in zapazil sem, da učenci niso imeli nobenega posebnega zanimanja; ko pokličem enega in ga vprašam, ali je vse razumel, je rekel: «Nekaj že, vsega pa ne». Potem sem seveda moral v materinskem jeziku nadaljevati in, gospoda moja, tisti dnevi so bili gotovo pomenljivi, tisti dnevi so gotovo v srečo vsakega učenca, ki je bil takrat na realki, ostali neizbrisljivi. Ali taka čutila se morejo vzbujati pri mladini edino le potom materinskega jezika!

Gospod poslanec dr. Schaffer je nadalje za izgled, kako je uredba glede jezikovnih razmer na naši realki pravilna, navedel, da je v najnovejšem času izšel iz realke slovensk pesnik, ki je po raznih čudeznih potih prišel do večje slave, kakor mu morebiti gre. Pa gospoda moja, ta dokaz stoji na jako slabih nogah, kajti v kljub tem razmeram, ki vladajo na ljubljanski realki, je Cankar pesnik postal, ne pa zaradi teh razmer. (Pritrjevanje v središču. — Zustimmung im Centrum). In če se jedna oseba navaja v dokaz, da so jezikovne razmere na naši realki pravilne, potem bi se tudi lahko reklo, da so bile jezikovne razmere pravilne ali ugodne tedaj, ko so se šolali Preširen, Jenko ali Stritar. Ti so se učili na zavodih, kjer niso čuli niti besedice v materinskem jeziku, in vendar so vsi trije pripoznani, sloveči pesniki. Torej to ni noben dokaz za to, da bi se ne smelo v materinskem, v domačem jeziku poučevati, oziroma zato, da so jezikovne razmere na naši realki pravilne.

Nadalje se je trdilo, da slovenski učenci tudi v kljub tem razmeram, ki vladajo na realki, uspevajo. Rad pripoznavam to. Pa zakaj uspevajo? Poznam slovensko mladino in vem, da je silno talentirana, vsem pa tudi, da je veliko pridnih dečkov, katerim bi se morda talent šele v teku let razvil, ki pa v prvem letu padajo, ker ne znajo nemški, in so potem izgubljeni; ako bi se pa poučevali v materinskem jeziku, bi lahko uspevali in morebiti pozneje tudi prav izborno svoje študije izvršili. Prvi gospod govornik je nadalje tudi pravil, da se predležeci zakon preveč oddaljuje od drugih enakih zakonov. Gospoda moja! Prvi realčni zakoni so bili narejeni pred 30. leti in zadnji v Avstriji pred 25. leti. V teku teh let so se razmere dokaj izpremenile, in popolnoma naravno je, da se mora zakon, ki se dela leta 1899., razločevati od onih zakonov, ki so se napravili pred 30. leti. In če se razlikuje, si to ne smemo predstavljati kakor hibo tega zakona! Nadalje je prvi gospod govornik bil nezadovoljen s tem, da se je v zakonskem načrtu določil tudi hrvatski jezik, ki bi se imel kot prosti predmet poučevati. Ta ideja se je sprožila v upravnem odseku in ta jo je vzprejel, in sicer razen glasov nemških poslancev, jednoglasno, ker je bil uverjen, da je danes, ko je boj za obstanek tako težak, važno, ako se absolviranim realcem nudi prilika iti na jug naše države in to tembolj, ker si je Avstrija tam na jugu okupirala dve provinciji, ki sta še bogati na natornih zakladih in kjer se mladim talentom odpira še širo in bogato polje delovanja. Znanje hrvatskega jezika je vsekako koristno. Vzprejel se pa ta jezik ni med obligatne predmete, ker se je povdarjalo, da bi bili potem nekateri učenci morda preobloženi, in ker se je mislilo, da se bodo oni, ki se hočejo hrvaščine učiti, lahko temu jeziku privadili tudi v neobligatnem kurzu. Ugovor gospoda poslanca dr. Schafferja, da vsak Slovenec že itak razume hrvatski, je deloma opravičen. Razume ga pač ali zna ga ne, in Hrvati stoji tukaj na čisto drugem stališču, kakor prebivalstvo kranjske dežele. Hrvati zahtevajo pri uradovanju strogo znanje jezika, in ne vem, ali bi vzprejeli v službo takega uradnika, ki bi v hrvatskem jeziku spisal tak odlok,

kakršnega sem zadnje dni čital v nekem slovenskem dnevniku (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Iz radoljskega okraja, kaj ne?»).

Gospod poslanec dr. Schaffer je tudi predlagal, da bi se naš načrt moral posebno ozirati na razmere na Češkem. Tam namreč v dvomljivih slučajih odločuje ministrstvo, kakršen da bodi učni jezik. To je istina, ali povdarjati je treba, da so bile na Češkem razmere že takrat, ko se je delal dotični zakon, vse drugačne, kakor so danes na Kranjskem. Takrat so imeli Nemci nemške in Čehi češke srednje šole, in je bilo srednje šolstvo na Češkem že tedaj tako razvito, kakor pri nas danes ljudsko šolstvo. Nemci na Češkem imajo kar jim gre, in Čehi tudi kar jim gre. Zategadelj ni bila potreba po drugačni stilizaciji nikakor dana in se tudi v tem oziru nobena želja ni izrazila. Pri nas pa je faktično taka potreba, kajti istina je, da na ljubljanski realki — in to imam jedino v mislih — niso razmere, naravnost povem, tako normalne, kakor so na drugih srednjih šolah na Kranjskem, in ravno unifikacijo glede jezikovnega pouka bi bila gotovo želeli. Gospod poslanec dr. Schaffer je nadalje povdarjal, da vsled tega, ker so vpeljane slovenske paralelke — ki pa to ime «per nefas» nosijo, kajti jezikovno so pravzaprav jednake nemškim oddelkom — število slovenskih učencev stalno pada. Jaz temu ugovarjam, in statistika nam mnenja gospoda dr. Schafferja ne potrdi. Ako se oziramo na obisk zadnjih pet let, vidimo, da je v šolskem letu 1893/94. bilo na realki 176 Nemcev in 155 Slovencev. Lani pa je bilo, ako rektificiram tisto pomoto, ki se je vrinila v zadnji program na realki, 178 Nemcev in 152 Slovencev. Tedaj je v petih letih prirastek nemških učencev znašal dva, Slovencev pa so trije odpadli. Iz tega se torej še ne more deducirati, da bi število učencev slovenske narodnosti na realki stalno padalo.

Nadalje se je kritikoval § 11. in reklo se je, pričakovati je preveč oddelkov, ako se sprejme določilo, da bi se učenci morali učiti ali francoskega ali laškega ali pa slovenskega jezika. Tudi prvotni načrt ni bil tak; sedaj pa predlaga upravni odsek neka idejalne razmere, kajti gotovo je le lepo in pravično, ako je starišem na razpolaganje dano, izvoliti dotični tuji jezik, katerega naj se njih sinovi uče. Ker se je v upravnem odseku iz avtoritativne strani povdarjalo, da bo lahko mogoče take razmere doseči, se je upravni odsek odločil, dati učencem na prosto voljo, izbrati si jezik, katerega se hočejo učiti.

Kritikovala se je tudi določba § 17., ki zahteva, da naj bi se šolska spričevala dajala v obeh deželnih jezikih. To je neka stvar, ki končno nima posebne važnosti. V upravnem odseku se je ta predlog jednoglasno sprejel, in jaz nimam pri tem ničesar opomniti, ker so to stvari, ki končno ne posegajo tako globoko v razmere zavoda. Istotako se je o § 14. kritizirala zahteva, da mora ravnatelj zmožen biti vsakega jezika, v katerem se na zavodu poučuje. Reči moram, da sem se jako čudil, ko sem slišal, da enemu ali drugemu gospodu ta določba ne ugaja. To je vendar najbolj primitivna pedagoška zahteva; ravnatelj mora zmožen biti učnega jezika, ako hoče — in to mora — pouk

nadzorovati. Ravnatelj pa ima tudi jako delikatno, zaupno stališče nasproti starišem, in večkrat pridejo k njemu roditelji, ki se v enem deželni jeziku ne morejo tako izraževati, da bi lahko vse povedali, kar imajo na srečo; tukaj bi tolmačenje pač ne bilo na pravem mestu. Omenjam, da nimam v mislih sedanjega gospoda ravnatelja, ki je več obema deželnima jezika, ampak bile pa so že take razmere; da se ne bodo ponavljale, se mi zdi koristno, da se ta določba vsprejme v zakon. Jaz sem bil priča tem razmeram in vem, da sem bil dostikrat poklican za tolmača, češ: »Povejte, kaj mož hoče. Jaz ne razumem zadosti!« Mislim torej, da zahteva, kakršna se stavi v § 24., v nikakem oziru ni pretirana.

Izrazilo se je tudi mnenje, da bi se s temi določili, katere ima načrt realnega zakona, omejila tako zvana prosta selitev ali »Freizügigkeit«. Prosta selitev je nekaj jako lepega in važnega, ali žal, da so naše razmere take, da je prosta selitev našim učencem že sedaj nemogoča, kajti naši slovenski učenci ne morejo iz ljubljanske realke prestopati na kako drugo realko, ker se pri nas francoski jezik prične poučevati šele v 3. razredu, dočim se drugod poučuje že v 1. ali 2. razredu. Torej je izključeno, da bi kdo kar naravnost iz tukajšnjega 1. ali 2. razreda prestopil v 2., oziroma 3. razred, recimo na Štajerskem. Pač pa prestopajo od drugod na našo realko, in statistika uči, da imamo na leto povprečno kakih 10 tujih dijakov na ljubljanski realki. Vendar se pa mora reči, da so to večinoma elementi, ki učiteljskemu zboru niso posebno všeč, kajti navadno so učenci, katere so drugod ven vrgli, in ako je kaj resnice na govoricah, ki se širijo o obnašanju nekaterih dijakov, se mi je zadržilo, da so kolovodje ravno oni elementi, ki so na ljubljansko realko prišli od zunaj. Torej na te elemente se ne more polagati velike važnosti in težko se je nanje sklicevati. Sicer bodo pa prej ko slej ostale nemške paralelke, ki bodo ravno tako urejene kakor sedanje in se tista neznatna prosta selitev nikakor ne bo omejila.

Iz teh vzrokov se moram kot poročevalec upravnega odseka protiviti nasvetu g. poslanca dr. Schafferja, da naj bi se ves ta zakon vnovič vrnil deželnemu odboru, kajti to bi bilo le zavlačevanje in s tem bi se nič novega ne doseglo. Kakor sem ravno prej povdarjal, je realčni zakon že 30 let na dnevnem redu v tej zbornici, in stvar gre jako počasi dalje. Vsaj je celo odgovor deželnega šolskega sveta na neko vprašanje, katero je bil deželni odbor leta 1892. nanj stavil, potreboval celih šest let, predno je dospel do deželnega odbora. (Veselost v središču. — *Freierheit im Centrum.*) Torej če bi se sprejel predlog g. poslanca dr. Schafferja, da se zakon vnovič vrne deželnemu odboru, bi bilo to le zavlačevanje in nič drugega.

Kar se tiče govora g. tovariša Hribarja, ne bom nanj odgovarjal, ker stojim jaz, kakor sem že pred povdarjal, samo na pedagoškem stališču; zadeva pa, katero je sprožil gospod predgovornik, ni v nobeni direktni zvezi z realnim zakonom. Poleg tega pa tudi iz kolegijalnih obzirov nanj ne morem reagirati.

Gospod poslanec ekselencen baron Schwegel je povdarjal v svojem govoru, da bi bile nove razmere

na realki neko poslabševanje sedanjih razmer. Jaz tega ne morem uvideti, ker bi ostale sedanje razmere deloma popolnoma neizpremenjene; ako se pa za učence slovenske narodnosti vpelje pouk v materinskem jeziku, ne vem, kako bi se to moglo imenovati poslabševanje. Gospod poslanec ekselencen baron Schwegel je tudi kritiziral § 9., in sicer oni oddelek, v katerem se nahajajo prosti predmeti; rekel je, da mu ni jasno, kako prideta italijansčina in francoščina med proste predmete, dočim figurirata v drugem odstavku med obligatnimi predmeti. V prvotnem načrtu je pač stalo, da sta to prosta predmeta za one učence, za katere dotični jezik ni obligaten predmet. Upravni odsek pa je izpustil ta odstavek, ker je bil mnenja, da je nepotreben, kajti tisti učenci, za katere francoščina ni obligatni predmet, lahko obiskujejo neobligatni francoski kurz; tudi je gledal na to, da bi bile določbe posamičnih paragrafov kolikor mogoče kratke in brez nepotrebnih dostavkov.

Gospod poslanec ekselencen baron Schwegel je nadalje povdarjal, da je vendar nevarno in da nikakor ne gre vleči narodnostnega vprašanja v to zadevo. Jaz mislim, da sem dokazal, da stojim tukaj popolnoma in jedino le na pedagoškem stališču. Mislim pa tudi, da se zahteva, po kateri bi se učenci poučevali v materinem jeziku, nikakor ne more imenovati politična. Zato sem prepričan, da mi o tej stvari tu ni treba dalje govoriti.

Končno si dovoljujem še nekoliko odgovarjati na besede njegove ekselence gospoda deželnega predsednika. Njegova ekselencen se je postavil na stališče, da si šolska oblast ne pusti jemati pravice, določati učni jezik v onih zavodih, katere ona popolnoma ali večinoma vzdržuje. Nasproti besedam, ki izhajajo iz tako avtoritativne strani, ima poročevalec jako težek položaj. Dovoljujem si pa označiti stališče, katero je imel upravni odsek pred seboj, ko je debatiral o tem zakonu in ga redigiral. Upravni odsek je imel pred očmi temeljni državni zakon, ki pravi: »Die Gesetzgebung über die Realschulen ist den Landtagen vorbehalten!« Tukaj zakon ne dela nobene izjeme glede ene ali druge točke ali predmeta. In zato je bil upravni odsek uverjen, da spada določba o učnem jeziku v ta zakon in to tem bolj, ker se taka določba v nekaterih zakonih že nahaja in je n. pr. v zakonu za Niževavstrijško direktno določeno, v katerem jeziku se sme poučevati na nižjeavstrijskih realkah. Za me je pa merodajen tudi dopis vlade na deželni odbor, katerega navajam na koncu svojega poročila, namreč dopis z dne 15. avgusta l. 1890., v katerem deželna vlada naravnost pravi, da bi bilo mogoče jezikovne razmere na ljubljanski realki urediti, ako bi deželni zbor sklenil zakon, ki bi dal temelj za jezikovno uredbo. To so bili momenti, ki so pri upravnem odseku odločevali. Njegova ekselencen gospod deželni predsednik je nadalje v jako lepih in pomenljivih besedah povedal, da naj se učenci obeh narodnostij uče tudi obeh deželnih jezikov, enako stališče torej, kakršno je zavzel pred leti tudi deželni zbor. Upravni odsek se je ločil od tega stališča, in sicer iz nastopnih vzrokov. Časi se izpreminjajo, in ko je bil pred štirimi leti napravljen tisti sklep, se je vnela v severnem časopisu posebno huda kontroverza in po-

kazali so se hudi nasprotniki tega principa. Tudi v upravnem odseku se je povdarjalo od nemške strani, da nikakor ne gre siliti učencev nemške narodnosti, da bi se morali učiti tudi slovenskega jezika; obratno se je celo reklo, da se Slovenci ne smejo siliti, učiti se nemščine. To stališče je upravni odsek tem bolj in zategadelj zavzemal, ker ga je statistika učila, da je ljubljanska realna akademija, na katerem se šola skoro tretjina, namreč 30%, tujih učencev, ki niso v tej kronovini rojeni, namreč sinovi oficirjev, tehnikov, inženirjev in privatnih uradnikov, ki to šolo le mimogrede obiskujejo. Ko bi se tukaj šlo za gimnazijo, bi bilo stališče težje, kajti gimnazijo obiskujejo skoraj izključno samo sinovi te dežele. Drugače je pa na realki, ki je bolj kosmopolitičen zavod in na katerem je 30% tujih dijakov vpisanih. Tukaj je torej lahko zagovarjati stališče, da teh ljudi ne gre siliti k učenju jezika, ki zanje faktično nima tistega ogromnega pomena, kakor nemški jezik za slovenske učence. Bojazen pa, ki se je tudi iz druge strani izrekla, da se Nemci, če slovenski jezik zanje ne bo obligaten, ne bodo naučili slovenskega jezika, je morebiti deloma neopravičena. Tu odločujejo namreč stariši, in starišem se mora končno vendar pripisovati toliko razsodnosti, da vedo, kaj je najbolje za sina in kakega jezika naj se uči; za to pa je v načrtu popolnoma preskrbljeno, kajti aktivirani bi bili kurzi za slovenski jezik, in za one dijake nemške narodnosti, ki se za ta jezik odločijo, bi bil slovenski jezik tudi obligatni predmet. Bilo bi torej v polni meri preskrbljeno za one učence, katerih stariši hočejo, da se njih sinovi priučijo slovenskega jezika.

Njegova ekszellenca gospod deželni predsednik je na konci svojega govora tudi s toplimi besedami apeliral na avstrijski patrijotizem. Gospoda moja, to je struna, za katero se najde v naših srcih vedno najširši odmev. Vsaj je ljubezen do te prostorne, krasne zemlje, kateri pravimo s ponosom »naša Avstrija«, takorekoč vkoreninjena v naših srcih, vsaj je ljubezen do presvetle, prejasne hiše, ki že toliko stoletij vlada to državo, nam prirojena in je del naše duše. Do te velike, lepe domovine ima narod slovenski danes skromno prošnjo, katera ne tangira v ničemer pravic drugih narodnostij, ki z nami prebivajo v tej deželi in katera samo meri na to, da bi se učenci slovenskega naroda v materinskem jeziku poučevali, da bi bilo učencem te narodnosti v materinskem jeziku mogoče vcepljati ljubezen do domovine in do dinastije. Kaže se, da morebiti ne bomo letos doživeli, da bi se nam te želje uresničile, vendar pa gojimo nado, da se nam bodo prej ali slej vendarle obistinile! (Živahno odobravanje v središču in na levi. — Lebhafter Beifall im Centrum und links.)

Po teh opazkah prosim, da se preide v specialno razpravo.

Deželni glavar:

Tu nam je v prvi vrsti glasovati o predlogu, ki ga je v splošni razpravi stavil gospod poslanec dr. Schaffer, namreč:

(Bere: — Liest:)

«Der vorliegende Gesetzentwurf, betreffend die Realschulen, wird an den Landesausschuß mit dem Auftrage zurückgeleitet, denselben umzuarbeiten und dem neuen Entwurf im allgemeinen die an der k. k. Staats-Oberrealschule in Laibach seit Jahren bestehenden und bewährten Einrichtungen zugrunde zu legen».

Gospodje, ki torej glasujejo za ta predlog, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Predlog je v manjšini in torej nam je glasovati o prestopu v nadrobno razpravo.

Gospodje, ki so za to, da se prestopi v specialno razpravo predložene zakonskega načrta, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prosim torej gospoda poročevalca, da preide v poročanje v specialni razpravi.

Poročevalec Šubic:

Glede specialne razprave bi si usojal predlagati, da bi se posamezni paragrafi ne čitali doslovno, kajti gospodje imate oba načrta, načrt deželnega odbora in načrt upravnega odseka, v rokah in morebiti bi bilo mogoče, da bi samo imenoval vsak paragraf, kdor pa hoče predlagati kak dostavek ali kako izpremembo, se pri dotičnem paragrafu lahko oglasi k besedi.

Deželni glavar:

Ali je kaj ugovora prosti nasvetovanemu načinu poročanja?

(Ni ugovora. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Ker ne, bo gospod poročevalec samo skliceval posamezne paragrafe in gospodje poslanci, ki žele govoriti ali kake predloge staviti, izvolijo se oglašati pri dotičnih paragrafih.

Poročevalec Šubic:

(Skliče §§ 1. do 8. načrtanega zakona v priloge 51. v slovenskem in nemškem jeziku, ki obveljajo brez debate. — Ruft die §§ 1 bis 8 des Gesetzentwurfes in Beilage 51 in slovenischer und deutscher Sprache auf, welche ohne Debatte angenommen werden.)

§ 9!

Deželni glavar:

Ekszellenca gospod deželni predsednik ima besedo.

K. k. Landespräsident Exzellenz Freiherr von Hein:

Gegenüber der ursprünglichen Vorlage Nr. 15 ist seitens des Verwaltungsausschusses im § 9 eine ziemlich weitgehende Änderung vorgenommen worden, bezüglich welcher vom Standpunkte der Regierung einiges zu bemerken ist. Es heißt im ursprünglichen Texte der Vorlage Nr. 15 (bere — liest):

«Außerdem können als freie Gegenstände gelehrt werden:» — «Razen tega se smejo prosti predmeti učiti:»

In der gegenwärtigen Vorlage ist das Wort «können» durch das Wort «sollen» substituiert, im Slovenischen durch: «Razen tega se imajo . . .» Das Wort «sollen» sowohl, wie das Wort «müssen» haben eine imperative, eine zwingende Bedeutung und es ist zwischen den Worten «sollen» und «müssen» eigentlich kein wesentlicher Unterschied. Noch prägnanter erscheint mir der Imperativ im slovenischen Texte «imajo». Gegenüber dieser Stilisierung ist von Seite der Unterrichtsverwaltung zu bemerken, daß dieselbe nicht acceptiert werden könnte, weil unter diesen freien Gegenständen sich eine Reihe von Disciplinen befindet, für welche unter Umständen nicht immer die erforderlichen Lehrkräfte gefunden werden könnten und für welche wohl auch nicht an allen Realschulen ein Bedürfnis vorhanden sein wird. Ich bitte, sich bei der Berathung dieses Gesetzes immer vor Augen zu halten, daß es sich nicht nur um die gegenwärtige Realschule, sondern um Realschulen überhaupt handelt. Es kann nun vorkommen, daß an einer solchen Anstalt für einen oder den anderen Gegenstand eine Lehrkraft nicht gefunden werden kann, oder es können andere Umstände eintreten, welche das Tradieren des betreffenden Lehrgegenstandes unthunlich erscheinen lassen. Darunter kommt in erster Linie in Betracht Modellieren, Stenographie, Gesang, analytische Chemie und kroatische Sprache. Es kann sein, daß eine Anstalt errichtet wird in Adelsberg, in Idria oder Gottschee. Wenn an einer solchen kleinen Anstalt z. B. Modellieren oder Stenographie u. gelehrt werden müßte — und das Wort «sollen» deutet darauf hin — so können dadurch gewisse Verlegenheiten entstehen.

Dort, wo solche Curse mit Erfolg durchgeführt und wo die erforderlichen Lehrkräfte aufgebracht werden, dort wird es Sache derjenigen Factoren sein, die eine solche Anstalt errichten, auch für den Unterricht zu sorgen. Aber einen Zwang in dieser Richtung ausüben zu wollen, erscheint mir zu weitgehend, und dagegen müßte von Seite der Regierung Einsprache erhoben werden, abgesehen von der etwas eigenthümlichen Fassung dieses Paragraphen, der die französische und italienische Sprache sub b unter jenen Sprachen aufzählt, die tradirt werden müssen, während sie nach einem späteren Alinea wieder tradirt werden sollen.

Diese Stilisierung scheint mir einer gründlichen Umänderung zu bedürfen; darin liegt offenbar ein gewisser Widerspruch, wenn ein und derselbe Gegenstand einmal bezeichnet wird als einer, der gelehrt werden muß und das anderemal wieder als einer, der gelehrt werden soll.

Im allgemeinen aber möchte ich darauf aufmerksam machen, daß die Regierung sich nur befreunden könnte mit der Bestimmung, welche in der ursprünglichen Vorlage enthalten war und welche lautet (bere — liest): «Außerdem können als freie Gegenstände gelehrt werden.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Lenarčič ima besedo.

Poslanec Lenarčič:

Visoka zbornica! V § 1. je omenjeno, da naj bi realka dala tudi splošno omiko svojim obiskovalcem. To je zahteva, katero je treba povdarjati. V § 9. pa so navedeni posamezni predmeti, ki naj bi služili v to, da se ta svrha doseže. Za nas Slovence, ki smo del velikega slovanskega rodu, se mi zdi za omikanca potrebno znanje še kakega drugega slovanskega jezika. Oni, kateri je dovršil realko in se hoče imenovati omikanega Slovana, mora poleg domačega slovenskega znati še kak drug slovanski jezik. Tukaj v načrtu upravnega odseka je deloma skrbljivo za to, ker je rečeno, da naj bi bil med prostimi predmeti tudi hrvatski jezik. Jaz temu ne ugovarjam, nasprotno, prav dobro se mi zdi, da je upravni odsek sprejel bratski slovanski jezik tudi med neobligatne predmete, ali to, kar naj bi se doseglo, da naj bi namreč vsak realko obiskujoči Slovenec si pridobil popolno izomiko, ne bo tako dobro doseženo z hrvatskim jezikom, kakor bi bilo potrebno. Meni se vidi, da danes je delokrog za absolvirane učence širši glede slovanskega sveta, kakor je nekdanj bil. Potreba, da se uči drugih slovanskih jezikov, je tako očitna, da se vzlic obremenjenosti s strokovnimi predmeti shajajo tehniki na Dunaju skupaj v kroge, kjer se uče drugih slovanskih jezikov, zlasti ruskega, ker je potreba pokazala, da je ta svetovni jezik, katerega govori največ ljudi, nam Slovonom neobhodno potreben, ako se hočemo imenovati kot omikane Slovane. Zaradi tega bi si jaz usojal predlagati, da bi se tukaj namestu besed: «dalje hrvaški», glasilo: «dalje kaki drugi slovanski», ker bi bila s tem tudi prilika dana, da se morejo učenci na realki priučiti tudi kakemu drugemu slovanskemu jeziku, zlasti ruskemu.

Istotako bi se v nemškem tekstu beseda «kroatisch» imela nadomestiti z besedami «oder eine andere slavische Sprache».

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo predlog gospoda poslanca Lenarčiča, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadosti podprt in je torej v razpravi. Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Jaz sem sicer tudi podpiral predlog častitega gospoda tovariša Lenarčiča, in sicer zato, ker imam načelo, da podpiram vsak količakaj previden in razumen predlog, da mu omogočim, da pride v razpravo. Vendar pa ne mislite, da bi bilo v tem kako protislovje, ako se bom proti stilizaciji tega predloga oglašil. Dobro uvidevam razloge, katere navaja gospod tovariš Lenarčič v prilog znanja ruskega jezika, in jaz bi prav rad glasoval za njegov predlog, ko bi ga bil stavil tako, da bi bil na vse strani jasen. Gospoda moja, ruskemu jeziku je, ako ne danes že, vsaj v bližnji bodočnosti odkazano jako široko polje, o katerem danes ne morem imeti še

pravega pojma. Ruski jezik je blagoglasen, lep, bogat, morebiti najbogatejši slovanski jezik. Poleg tega zlasti še to govori za učenje ruskega jezika pri nas, ker je, ako izvzamemo hrvatski jezik, ravno ruski slovenskemu jeziku najbližji. Torej vse to so momenti, ki bi prav gotovo govorili za predlog gospoda poslanca Lenarčiča; ali ako on štilizuje svoj predlog tako, da naj se namesto besedila »hrvatski jezik« postavi besedilo »kak drug slovanski jezik«, vidim jaz v tem neko nevarnost. Ne prikrivajmo si, da je vlada v naši kronovini in v obče v Avstriji, akoravno sem prepričan, da to ne bo več dolgo trajalo, vedno protivna temu, da bi se kakorkoli vzajemnost širila med slovanskimi rodovi in nevarnost je, da bi ona, če sprejememo predlog gospoda poslanca Lenarčiča, ne našla, da se s tem hoče delati pravzaprav za širjenje slovanske vzajemnosti. Gotovo je torej, da bo kolikor mogoče skušala ovirati učenje slovanskih jezikov na naših realkah, pa naj bo že to hrvatski ali ruski jezik. Ako bi pa že sam, gospoda moja, ne imel tega prepričanja, bi me bile besede njegove ekselence gospoda deželnega predsednika o tem še posebno poučile, kajti on se protivi, da bi se v tem paragrafu sprejelo besedilo: »imajo« in navaja v svojih razlogih zlasti tudi to, da bi se ne utegnil za hrvatski jezik dobiti kak usposobljen učitelj. Mi, ki razmere v tej deželi poznamo in vemo, kako se naši profesorji iz lastne volje in ex privata diligentia, marljivo učé hrvatskega jezika, mi, ki vemo, da 50 % slovenskih profesorjev na naših srednjih šolah hrvatski jezik tako dobro zna, da ga lahko predava, te bojazni seveda ne moremo imeti. Vendar pa bi vlada utegnila zahtevati usposobljenostno spričevalo, in ker tega skoro nobeden profesorjev nima, lahko bi rekla, da ne bo dovolila, da bi kdo brez takega spričevala poučeval hrvatski jezik. Če že sedaj obstoji taka nevarnost, ko je v zakonskem načrtu jasno rečeno, da naj se poučuje hrvatski jezik kot prosti predmet, bilo bi to še toliko bolj nevarno, ko bi se reklo, da naj se poučuje »kak drug slovanski jezik«. Potem bi se šolska oblastva vedno lahko izgovarjala, da ne vedo, kaj je hotel deželni zbor in da ne vedo, kateri jezik naj bi se poučeval, kajti slovanskih jezikov je veliko. Bojim se torej, da ne bi nobenega hotela vpeljati kot prosti učni predmet.

To je razlog, zaradi katerega se jaz protivim štilizaciji Lenarčičevega predloga in zaradi katerega bom, ker uvidevam, da je že s tem veliko doseženo, če se na realki poučuje hrvatski jezik, glasoval za predlog upravnega odseka. Opozarjam pa tudi na to, da je za vsakega Slovenca, ki se je poleg materinega jezika naučil perfektno samo še jednega drugega slovanskega jezika, prava igrača, v teku jednega ali dveh mesecev naučiti se vsakega drugega slovanskega jezika tako, da ga bo lahko čital in razumeval. Ako se učenci hrvaščine učé, ako se tega učenja dobro poprimajo in ako proniknejo v skladnje in svojstva hrvatskega jezika in ako tisti, ki imajo večjo sposobnost, primerjajo frazeologijo hrvatsko in slovensko in jemljejo v roke knjige drugih slovanskih narodov, prepričan sem, da se bodo igraje naučili, čitati in pisati tudi v vseh drugih slovanskih narečjih. Jaz torej mislim, da je s

tem že, da se hrvatski jezik sprejme med proste predmete, doseženo približno tisto, kar želi gospod poslanec Lenarčič, in bi se iz teh razlogov protivil besedilu njegovega predloga.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

K. k. Landespräsident Exzellenz Freiherr von Hein.

Ich muß zunächst gegenüber den Ausführungen des Herrn Abgeordneten Hribar richtigstellen, daß ich nicht gesagt habe, daß speciell eine Lehrkraft für die kroatische Sprache nicht gefunden werden könnte, sondern daß gegenüber der imperativen Bestimmung, wonach alle diese freie Gegenstände gelehrt werden müssen oder gelehrt werden sollen, die Regierung Stellung nehmen müsse, weil insbesondere für Modellieren, Stenographie, Gesang, analytische Chemie, kroatische Sprache — das sind eben die im § 9 aufgezählten Gegenstände — unter Umständen die Beschaffung einer Lehrkraft schwer möglich sein könnte, insbesondere vielleicht dort, wo es sich um Errichtung einer kleinen Lehranstalt für locale Zwecke, z. B. in Idria, Adelsberg, Gottschee u. s. w. handeln würde. Als nicht speciell um die kroatische Sprache handelt es sich, da wäre die Sorge für eine Lehrkraft gering, da hat der Herr Abgeordnete Hribar Recht, hiefür wird man immer eine Lehrkraft finden; es handelt sich aber darum, ob dies immer zweckmäßig wäre und ob unter allen Umständen für alle jene Gegenstände eine Lehrkraft gefunden werden könnte, und ob nicht die Errichtung kleiner Anstalten ungemein erschwert würde durch die übergroßen Kosten, welche erwachsen müßten, wenn für alle diese Gegenstände Lehrkräfte aufzustellen wären, deswegen meint die Regierung, daß statt des Wortes »sollen« das Wort »können« zu setzen sei.

Gegenüber dem Herrn Abgeordneten Lenarčič möchte ich nur kurz bemerken, daß selbstverständlich was das »Gelehrt werden sollen« betrifft, die Regierung auch seiner Anregung gegenüber denselben Standpunkt einnimmt, wie gegenüber den übrigen Gegenständen, die hier in Frage kommen. Was aber die Sache selbst betrifft, so muß ich wohl gestehen, daß ich der russischen Sprache jene Bedeutung nicht beigemessen kann, welche der Herr Abgeordnete Lenarčič ihr heute beigemessen hat. Ich muß sagen, mir sind sehr viele hochgebildete Slaven bekannt, welche der russischen Sprache nicht mächtig sind. (Poslanec Lenarčič: — Abgeordneter Lenarčič: Leider!) Gewiß, hochgebildete Leute, welche der russischen Sprache nicht mächtig sind, und ich glaube, auch hier im Hause gibt es hochgebildete Slaven, welche die russische Sprache nicht beherrschen.

Also diese Bedeutung kann man der russischen Sprache wohl nicht beilegen, daß sie ein nothwendiges Bildungsrequisit für jeden Slaven sei. Das ist wohl etwas zu weitgehend.

Die Bedeutung der russischen Sprache im allgemeinen will ich mit Rücksicht auf die Größe des Reiches, welches hier in Betracht kommt, nicht in Abrede stellen. Für uns Oesterreicher hat sie, Gott sei Dank, jene übergroße Bedeutung, wie ich erwähnt habe, noch nicht, welche der

Herr Abgeordnete Lenarčič ihr zuzuschreiben beliebt. Es ist übrigens nicht meine Sache, auf die quasi in den Worten des Herrn Abgeordneten Lenarčič enthaltene Herabsetzung aller jener Slaven zu antworten, welche die russische Sprache nicht verstehen; ich kann dies füglich den anderen Herren überlassen, die gegen den Vorwurf der Unbildung ja selbst antworten können, welcher in der Behauptung liegt, daß nur derjenige ein gebildeter Slave sei, welcher die russische Sprache kennt und ihrer mächtig ist.

Ich habe vom Standpunkte der Regierung nichts weiter zu bemerken, als daß der Antrag ein höchst überraschender ist, und ich darauf dringen muß, daß das Wort «sollen» getrichen und dafür das Wort: «können» gesetzt werde.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Povše ima besedo.

Poslanec Povše:

Uvaževaje važnost in praktično korist popolnega znanja hrvatskega bratskega nam jezika za naše sinove, ki se bodo na realki pripravljali za svoj prihodnji tehnični poklic, in upoštevaje, če tudi danes imamo v lastni kronovini Kranjski pomanjkljaj tehnikov za svojo potrebo, toda z ozirom na to, da se zakon ne dela za sedaj, ampak za bodočnost, ko bo število tehnikov za deželo Kranjsko potrebnih prekoračilo, in ko bodo sinovi naši morali kot tehniki iskati bodočnosti v tujem svetu in ko nihče ne more me zavračati, da ni na jugu avstrijskem najbolj sposoben teren, kjer se govori hrvatski in srbski jezik, je bilo povod, da sem jaz v upravnem odseku nasvetoval in stavil predlog, da naj se tudi hrvaščina kot učni predmet sprejme v zakon, in ker so gospodje potem po daljšem odobravanju prišli do tega, da naj bi jaz tak predlog uredil, da spada pod drugo alineo po naštetih obligatnih predmetih hrvatski jezik in ker je bilo temu edino le mogoče ustreči s tem, da se reče, «da se imajo», namesto «smejo», in da je le potem mogoče, da izposlujemo od vlade, da se bo tudi hrvatski jezik kot neobligatni predmet poučeval, da bo tedaj učna uprava skrbeti morala za usposobljenje učiteljev za hrvatski jezik, se je beseda «smejo» premenila v «imajo». Toda nihče ne more tajiti istinitosti, da je za naše razmere važno, da znajo naši sinovi, od katerih bodo marsikateri kot tehniki si iskali svoj kruh na jugu med Hrvati, med Jugoslovani, popolnoma hrvatski jezik, in gospoda moja, tista površna trditev, da je dovolj, če zna Slovenec popolnoma dobro slovenski jezik, da je potem že usposobljen v hitrem času hrvatskega uradovanja se poprijeti, ni resnična. Na Dunaju sem slišal očitjanje, da naši Slovenci, ki so v Bosni nameščeni kot uradniki, prevečkrat mešajo slovenski jezik v hrvatskega in da se ne morejo tako hitro priučiti hrvatskemu jeziku. Gospoda moja, ali vi menite, da bodo Hrvati tako pustili svoj jezik mrevzariti, da se tako piše, kakor se pri nas piše slovenščina? Navajam le spis iz Radovljice, tisto okrožnico, ki je res nekaj gorostasnega (Poslanec Kalan: — Abgeordneter Kalan: «Škandal»). Da, odkrito-

srčno mora človek reči, ne le da je to nekako žaljenje našega jezika, ampak tudi razumno ni bilo. Jaz sam sem vsaj nekoliko več slovenskega jezika in tudi v gramatikalnem oziru, pa nisem mogel pojma dobiti, kaj je hotel spisatelj tiste okrožnice pravzaprav reči. Kaj takega bi Hrvati ne trpeli, ampak oni zahtevajo, da se pri uradovanju uporablja popolno znanje jezika, in jim ni dovolj, da se to ali ono le približno pove. To je bil povod, da sem stavil ta predlog, in gotovo mi bodo vsi pritrdili, da bo znanje hrvatskega jezika našim sinovom prav prišlo, kadar bomo doma imeli zadosti naših tehnikov; kajti na Nemško ne bodo mogli hoditi, ker tam imajo sami veliko realk, in Nemci se sploh bolj posvečujejo tehniki kakor pa Slovenci.

To je bil povod, ako sem ta predlog stavil. Priznam, da ima njegova ekscelenca gospod deželni predsednik nekoliko vzroka ugovarjati mojim besedam «imajo» in «sollen», ker so res nekateri predmeti, analitična kemija, modeliranje i. t. d., taki, katerih ne kaže na vseh manjših realkah uvesti. Zato sem stavil premenjalen predlog, naj se v prvem odstavku, v točki b, namesto besed «in italijanski jezik» — «und italienische Sprache» vrinejo besede: «italijanski in hrvatski jezik» — «italienische und kroatische Sprache»; nadalje naj se v drugem odstavku namestu besede «imajo» — «sollen» vrine besedo «morejo» — «können».

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo predlog gospoda poslanca Povšeta, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadosti podprt in je torej v razpravi. Želi še kdo besede?

Gospod kanonik Kalan se je oglasil k besedi.

Poslanec Kalan:

Visoka zbornica! Meni je misel, katero je sprožil častiti gospod tovariš Lenarčič, in predlog njegov bolj simpatičen, kakor Njega ekscelenci gospodu deželnemu predsedniku, in sicer simpatičen ne, ker morebiti ne bi mogel biti Slovan tudi izobražen, ako ne zna ruskega jezika, ampak zato, ker je ruski jezik res svetovne, splošne važnosti in ker bo ta jezik od desetletja do desetletja prišel do vedno večje važnosti zlasti v narodnogospodarskem in trgovskem oziru. Reči moremo, da bosta morebiti čez 50 let ruski in angleški jezik jedina jezika v obče in v glavnih momentih jedina svetovna jezika, v katerih se bo vršil mejnarodni promet po svetu. Zlasti pa je tudi mene osupnilo, kakor pravi gospod vladni zastopnik, da je njega osupnilo, da se je taka beseda sprožila v tej zbornici — da je vladni zastopnik s takimi besedami pozdravil to misel. On pravi: «Gott sei dank», da v naši državi še ni čutiti tolike potrebe znanja in učenja ruskega jezika. Gospoda moja, ruski jezik goji država, ki je tudi v sedanjem času v prijateljskih razmerah z Avstrijo, ruski jezik goji država, katera je bila tudi v teku zgodovine vedno lojalna nasproti Avstriji (Živahno odobravanje na levi, v središču in na galeriji — Lebhafter Beifall links, im

Centrum und auf der Gallerie), ruski jezik goji država, ki je v osodepolnem času, ko je domači narod odpoval dal zvestobo, prišla na pomoč našemu vladarju in ga rešila velike nevarnosti. (Živahno odobravanje v središču in ploskanje na levi in na galeriji. — Lebhafter Beifall im Centrum und Händeklatschen links und auf der Gallerie.) Zaradi tega mi kot zastopniki slovenskega naroda nikdar in nikoli ne bomo mogli dopustiti, da bi se od vladne strani na tak način govorilo o državi, ki je z našo državo v prijateljskih razmerah in ki ima za Avstrijo tako ugodno zgodovino za seboj. Dalje pa avstrijski državljani vse drugače razumevajo potrebo znanja ruskega jezika. Zakaj se pa po vojaških akademijah ruščina uči, ako bi «Gott sei dank» tega ne bilo potreba? Zakaj pa poveljništvo armade priznava potrebo učenja ruskega jezika? Iz tega ozira torej menim, da je potrebno, ako se od vladne strani tako nekako zavržno obravnava o stvari, katera nam je kot Slovanom draga, zlasti Slovanom iz lojalnega in patrijotičnega stališča draga, in da je prav, da kot zastopniki slovenskega naroda proti temu tonu moramo tudi besedo ugovarjati.

Kar se tiče dejanske praktičnosti predloga gospoda poslanca Lenarčiča, sem pa tudi prav tistega mnenja, kakor gospod poslanec Hribar, in iz tistih vzrokov in pomislekov, kakor on, bi tudi jaz mislil, da, ako bi se predlog gospoda poslanca Lenarčiča sprejel, bi se s tem šolskemu oblastvu, ki je tako zavito, da ga ne poznamo, dalo tako široko polje, da bi iz tega predloga več slabega izviralo, kakor dobrega. Zato bi tudi jaz za predlog gospoda poslanca Lenarčiča ne mogel glasovati.

Glede predloga upravnega odseka in glede predloga gospoda tovariša Povšeta sem tudi jaz za to, da naj na vsak način pride gojitev hrvatskega jezika tudi med učne predmete, ki so tukaj navedeni. Zlasti bi se ograeval tudi jaz za hrvatski jezik.

Gospoda moja! Vsi vemo kako umetno da smo na jugu Slovenci in Hrvati ločeni in kako se vsaka prilika porabi, da se meja vedno bolj globoka dela, da brezno med bratskima narodoma vedno bolj zija, in sicer zato, ker na jugu nečejo neprijatelji Slovanov skupnega, močnega in krepkega naroda in zaradi tega ga nečejo, ker nečejo, da bi naša Avstrija imela na jugu skupno združena bratska naroda, ki bi bila močna dovelj, da bi se vsem protilojalnim in protidomovinskim težnjam, ki so na jugu v sosesčini naše države zlasti jako gibčne in delavne, uspešno nasproti postavila. Gospoda moja, avstrijski državniki morajo priznati, da so Hrvati oni element na jugu, na katerega se je v preteklosti naša država lahko zanašala vsikdar, in na katerega se bo smela zanašati tudi v prihodnosti (Živahno odobravanje na levi in v središču — Lebhafter Beifall links und im Centrum) in zaradi tega pa imamo mi Slovenci, ki smo nekak obrambeni zid Hrvatov proti severu, vsako priliko porabiti, da se bližamo kolikor mogoče jugu, kajti le v tesni zvezi Hrvatov in Slovencev imamo Slovani pričakovati trajnih uspehov, ima pa tudi država one krepke oporne branike, katerih zlasti ob mejah vsaka država potrebuje. Gospoda moja se boste še spominjali, da so lansko leto Slovenci

in Hrvati prišli skupaj na hrvatskem ozemlju, na Trsatu, in da so se tam razpravljale tudi stvari popolnoma gospodarskega pomena, stvari, katere nič niso tangirale recimo ogrske države in vendar je velik šum nastal in precej je bila vložena interpelacija v ogrskem državnem zboru, in pred par dnevi je minister ogrski čutil potrebo, da je odgovoril na to interpelacijo, češ, da je shod neumesten bil in da bo država skrbela, da se zborovalni zakon spremeni, da se take neumestnosti več ne bodo vršile. Tukaj je torej važen gospodarski moment, in to sem le hotel omeniti, ker bi pospeševal bratstvo in edinstvo med obema narodoma in s tem podpiral jakost obeh narodov in ob enem jakost države nasproti obmejnim sovražnikom, s katerimi se ima Avstrija boriti.

Potem bi sprožil pri tej točki še neko drugo željo, katera želja se je tudi po drugih kronovinah vselej omenjala, kadar se je o realčnem zakonu razpravljalo. Povdarjalo se je namreč, da naj bi šolsko oblastvo, ker je v zadnjem alineju § 9. določeno, da se razdelitev učnih predmetov na posamezne razrede in število nanje spadajočih ur določi po ukaznem potu, torej da bi šolsko oblastvo ali ukazno oblastvo glede pouka v veronauku tako poskrbelo, da se bo ta predmet tudi na višjih razredih poučeval po dve uri na teden namesto samo po eno uro. Kolikor je meni znano, sta temu učnemu predmetu v spodnjih razredih odmerjeni po dve uri, v najvišjem pa ena ura. Gospoda moja, ni treba šele posebej povdarjati, da 30 do 35 ur na leto pač ne zadostuje za ta važni predmet, in zato bi prav toplo priporočal, da bi visoko šolsko oblastvo blagovolilo se ozirati na to in, v kolikor je to mogoče z ozirom na uredbo drugih predmetov, poskrbeti, da se bo tudi v višjih razredih realčnih veronauk poučeval po dve uri na teden.

Torej bi stavil nastopno resolucijo:

«Visoko naučno ministerstvo se pozivlje, da ukaznim potom uvede za pouk veronauka na ljubljanski realki tudi v vseh višjih razredih po dve uri na teden.»

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo resolucijo gospoda poslanca kanonika Kalana, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Resolucija je zadosti podprta in torej v razpravi.

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, gospod poročevalec?

Poročevalec Šubic:

Na besede njegove ekselence bi si dovolil odgovoriti glede štilizacije «sollen» in «se imajo», da moram iz stališča upravnega odseka vzdrževati predlog, kakor je tiskan, da bi pa iz svojega stališča ne imel ničesa proti temu, ako bi se v tem oziru morda storil kak primeren predlog.

Kar se tiče nazorov gospoda poslanca Lenarčiča, moram reči, da so po mojem mnenju jako idealni in lepi, pa vendar se moram kot poročevalec izreči proti

njegovemu predlogu iz praktičnega in oportunističnega stališča, in ne morem priporočiti, da bi se še jeden jezik sprejel med to obilico jezikov, ki jih že imamo. (Poslanec Lenarčič: — Abgeordneter Lenarčič: «Vsaj je prosti predmet!»)

Kar se tiče predloga gospoda poslanca Povšeta, mu jaz ne stojim nasproti, vzdrževati pa moram seveda predlog upravnega odseka.

Deželni glavar:

Torej preidemo sedaj na glasovanje.

Najprej moramo glasovati o predlogu, ki sega najdalje; torej o predlogu gospoda poslanca Lenarčiča, ki meri na to, da se v tretjem odstavku § 9. beseda «hrvaški» namesti z besedami «ali kaki drugi slovanski jezik» in v nemškem tekstu namestu besede «froatijſche» dostavi «oder eine andere ſlavijſche Sprache».

Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Predlog je v manjšini.

Torej pride sedaj drugi predlog na vrsto, namreč predlog gospoda Povšeta, da se v prvem odstavku, v točki b, namesto besed «in italijanski jezik» — «und italieniſche Sprache» vrinejo besede: «italijanski in hrvaški jezik» — «italienijſche und froatiſche Sprache».

Gospod poslanec Hribar se je oglasil k besedi.

Poslanec Hribar:

Tukaj bi predlagal, naj bi se v predlogu gospoda poslanca Povšeta k točki b prvega odstavka zaradi alfabetičnega reda jeziki imenovali v sledeči vrsti: «francoski, hrvaški in italijanski jezik», — «franzöſiſche, froatiſche und italieniſche Sprache».

Deželni glavar:

Ali se gospod poslanec Povše strinja s to premembo?

Poslanec Povše:

Strinjam se!

Deželni glavar:

Torej bi se točka b prvega odstavka imela glasiti: «jeziki, in sicer oba deželna jezika, potem francoski, hrvaški in italijanski jezik» — «Sprachen, und zwar die Landeſſprachen, dann die franzöſiſche, froatiſche und italieniſche Sprache».

Prosim gospode, ki se s tem besedilom strinjajo, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Torej je sprejet prvi odstavek § 9. s spremembo gospoda poslanca Povšeta.

Sedaj imamo še glasovati o predlogu gospoda poslanca Povšeta, da se v drugem odstavku namesto besede «imajo» — «ſollen» vrine besedo «morejo» — «können».

Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Sedaj imamo še resolucijo gospoda poslanca Kalana, s katero se naučno ministerstvo pozivlja, da ukaznim potom uvede za pouk veronauka na ljubljanski realki v vseh višjih razredih po dve uri na teden.

Gospod poslanec dr. Tavčar ima besedo.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Resolucija gospoda poslanca kanonika Kalana se mi ne dopade. Položaj glede realčnega zakona je popolnoma jasen. Od strani vlade smo dobili izjave, iz katerih moramo sklepati, da je ta realčni zakon nekako mrtvorojeno dete. Stranka pa, katero zastopa gospod kanonik Kalan, to tudi dobro ve, vendar je pa pri tej priliki skušala svoj interes spraviti v ospredje, češ, naj nastane polom, ampak za nas bo vendar koristno, če dobimo iz tega poloma kak dobiček.

In ta dobiček bo končno vse, kar bo iz današnje razprave ostalo. Realčni zakon se bo sklenil, ki ne bo dobil potrdila, iz splošnega poloma pa bo ostala resolucija o razširjenju veronauka, o katere potrebi me kratki podatki gospoda poslanca Kalana niso prepričali. Če danes visoka zbornica sklene to resolucijo, da se pouk veronauka razširi, za katerega je po mojem mnenju na naši realki zadosti skrbjeno, potem bo to nekak izrek, na katerega je vlada več ali manj vezana.

Resolucijo, katera se je tako nekako od strani vrgla v celo zadevo, so podpirali tudi nekateri gospodje od te strani (iz središča — deſ Centrumſ). Posebno tem gospodom bi na srce polagal, da dobro premislijo, predno oddajo svoj glas. Načrt realčnega zakona je nekaj nestalnega, bojim se pa, da bi resolucija gospoda poslanca Kalana kaj stalnega provzročila in zato izrekam, da bom glasoval proti tej resoluciji.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Kalan ima besedo.

Poslanec Kalan:

Vsi gospodje, ki so poslušali moje besede, so pač spoznali, da sem le sprožil neko misel, katera se je sprožila že po raznih deželnih zborih ob priliki, ko so se tam obravnavali razni zakoni za realke. Tam so ne samo deželni poslanci, ampak tudi škofje pri raznih prilikah povdarjali, da ena ura na teden za veronauk na višjih razredih realkinih nikakor ne more zadostovati, in sicer zato ne, ker se predpisana tvarina veronauka ne more pri taki uredbi v tisti točnosti predelati, ki je za razlaganje predmeta neobhodno potrebna. Torej mislim, da se tukaj ne gre za nič pretiranega, pa tudi ne zavratnega, ampak čisto jasno je za vsakega, ki hoče umeti, da 30 do 35 ur na leto mlademu človeku na realki ne zadostuje. S tem, gospoda moja, ako deželni zbor to resolucijo sprejme, je le pokazal svojo dobro voljo, da hoče tudi v tem oziru dati dijakom

priliko, da se glede verouka temeljito poučijo, kajti to je vendar podloga vsemu življenju in mišljenju in ta najvažnejši predmet vendar z eno uro na teden ne more odpravljen biti. Prosil bi zatorej tudi gospode iz središča, da glasujejo za resolucijo in s tem pokažejo, da stvar objektivno presodijo.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Šubic:

Ne!

Deželni glavar:

Preidimo torej na glasovanje.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo resoluciji gospoda poslanca kanonika Kalana, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

(Poslanec dr. Tavčar nasproti poslancu Hribarju: — Abgeordneter Dr. Tavčar zum Abgeordneten Hribarj gewendet: «Mežnar, čestitam!»)

S tem je torej sprejet § 9. s temi spremembami.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Šubic:

Predlagam, da se § 10. sprejme nespremenjen.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

C. kr. deželni predsednik ekszellenca baron Hein:

Visoka zbornica! Glede tega paragrafa se sklicujem na svoje izjave v splošni razpravi, katerim nimam nič več dodati.

Opozoriti pa moram še na alinejo 6. in 8. Alineja 6. se namreč glasi:

(Bere: — Liest:)

«Istotako določa deželno šolsko oblastvo sporazumno z deželnim odborom, kadar se med zavod vzdržujočimi strankami ni dosegel dogovor za tiste učne predmete, za katere naj je na višji realki slovenščina učni jezik.»

V nemškem tekstu se glasi ta alineja tako-le:

(Bere: — Liest:)

«In gleicher Art bestimmt die Landes Schulbehörde im Einvernehmen mit dem Landesausschusse, sobald diesbezüglich zwischen den die Anstalt erhaltenden Factoren eine Vereinbarung nicht erzielt wurde, jene Lehrgegenstände, welche an der Oberrealschule mit slovenischer Unterrichtsprache vorzutragen sind.»

Meni se zdi ta alineja popolnoma nejasna, in vprašam gospoda poročevalca, kaj pa je razumeti pod to alinejo in posebno kaj pomenijo tiste besede: «Istotako določa deželno šolsko oblastvo...», «In

gleicher Art bestimmt die Landes Schulbehörde...?» Ali se hoče s temi besedami reči, da se imajo šolske oblasti ozirati na načelo alineje 5., ali kaj to pomeni: «In gleicher Art?» V tem slučaju tiče se zakonska določba poučevanja v višjih razredih, v prejšnjem, v 5. alineji se pa najde neka določba o poučevanju v nižjih razredih. Kaj pa pomeni potem: «In gleicher Art», «Istotako?»

Glede 8. alineje ali odstavka moram sledeče opomniti. Ta odstavek se glasi:

(Bere: — Liest:)

«Učenci, katerim ni jeden izmed deželnih jezikov materin jezik, izberó si pri vstopu na zavod po volji roditeljev ali varuhov učni jezik.»

Der deutsche Text lautet:

(Bere: — Liest:)

«Schüler, deren Muttersprache nicht mit einer der Landessprachen identisch ist, haben sich nach Wahl der Eltern oder Vormünder beim Eintritt in die Schule für die eine oder die andere Unterrichtssprache zu entscheiden.»

Mir dünkt, daß hier ein vollkommenes, psychologisches Räthsel vorliege. Wie sollen sich die Schüler nach Wahl der Eltern entscheiden? Die Entscheidung ist etwas, was dem freien Entschlusse entspringen muß; aber nach der Wahl eines anderen sich zu entscheiden, scheint mir psychologisch unmöglich. Ich kann nicht annehmen, daß die Worte «nach Wahl der Eltern» hier eine temporale Bedeutung haben, daß sich nämlich die Schüler zuerst die Eltern wählen (Veselost — Heiterkeit) und dann für die Unterrichtssprache sich entscheiden sollen. Das ist nicht gut anzunehmen, und infolgedessen muß man dazu kommen, daß hier eine doppelte Bestimmung vorliegt: zuerst haben die Eltern zu wählen und dann die Kinder zu entscheiden. Das wollte denn doch offenbar nicht gesagt werden, sondern die Tendenz des Gesetzes war: die Eltern haben zu bestimmen, in welche Abtheilung die Kinder eintreten sollen. Die Tertierung, wie sie gegenwärtig vorliegt, erscheint mir daher vollkommen verunglückt.

Tudi v slovenskem tekstu se najde tista določba: «Izbero» si namreč učenci pri vstopu na zavod «po volji roditeljev ali varuhov učni jezik». To je nesrečna stilizacija in čutim dolžnost, opozoriti tudi na to napako, ki se tukaj v tem paragrafu nahaja.

V drugem, principijelnem oziru se pa še enkrat sklicujem na svojo izjavo v splošni razpravi, namreč, da mora načeloma učna uprava biti nasproti določbi tega paragrafa.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Šubic:

Besede «in gleicher Art» in «istotako» nimajo — vsaj ta utis sem dobil v upravnem odseku — nobene drugega pomena, kakor da se ta alineja s prejšnjim spravi v tesnejšo zvezo, kakor če bi se bilo n pr. reklo: «Tudi».

Kar se pa tiče zadnje alineje, pripoznavam, da slovenski in nemški tekst ne soglašata popolnoma. Slovenski tekst kaže: «izbero», nemški pa pravi: «haben sich zu entscheiden.» Torej tukaj bi se pač v nemškem tekstu bolje reklo: «haben zu wählen — nach der Bestimmung der Eltern» — ali pa: «— — nach dem Willen der Eltern».

Kar se te določbe tiče, nanaša se na razmere, da se namreč učenec na podlagi potrdila starišev, kadar pride na zavod, vpiše v ta ali ta oddelek. Tej določbi se menda ne da ugovarjati, pač pa naj bi se res korigiral nemški tekst, in bi jaz torej predlagal, da naj se nemški tekst glasi:

«Schüler, deren Muttersprache nicht mit einer der Landessprachen identisch ist, haben nach dem Willen der Eltern oder Vormünder beim Eintritt in die Schule die eine oder die andere Unterrichtssprache zu wählen».

Slovenski tekst pa ostane nespremenjen: «Učenci, katerim ni jeden izmed deželnih jezikov materni jezik, izbero si pri vstopu na zavod po volji roditeljev ali varuhov učni jezik».

R. k. Landespräsident Exzellenz Freiherr von Hein:

Es ist selbstverständlich, daß ich meine Bemerkung auch gegen die neue Textirung aufrecht erhalten muß, weil auch der slovenische Text an demselben Gebrechen leidet. Auch das Wählen ist eine freie Entscheidung und infolgedessen bleibt derselbe psychologische Widerspruch bestehen. Ich kann nicht nach dem Willen eines anderen wählen, denn wenn ich gezwungen bin, nach dem Willen eines anderen zu wählen, so ist von einer Wahl nicht mehr die Rede. Es ist aber kein Grund, an dieser Stilisirung festzuhalten, denn das, was gesagt werden soll, läßt sich ja leicht festsetzen: die Eltern bestimmen, in welche Abtheilung der Betreffende eintreten soll.

Nach der jetzigen Textirung ist dieselbe psychologische Unmöglichkeit vorhanden, denn es läßt sich nicht in Abrede stellen, daß das Wählen nur nach freiem Ermessen erfolgen kann und nicht von dem Willen eines anderen abhängen darf, sonst ist von einer Wahl nicht mehr die Rede, sondern man kann dies höchstens eine Erklärung nennen.

V slovenskem tekstu se nahaja taista napaka: «izbero si učenci učni jezik po volji roditeljev». To je protislovje, in jaz mislim, da je to protislovje tako jasno, da ni treba več dvomiti, da se mora ta tekst preurediti.

Poslanec Hribar:

Prosim besede! Ker so opombe njegove ekselence gospoda deželnega predsednika popolnoma opravičene, bi si usojal predlagati, naj bi se besedilo zadnjega odstavka spremenilo tako, da bi se glasilo:

«Za učence, katerim ni jeden izmed deželnih jezikov materni jezik, izbero pri vstopu na zavod roditelji ali varuhi učni jezik».

Für Schüler, deren Muttersprache nicht mit einer der Landessprachen identisch ist, haben sich die Eltern oder Vormünder beim Eintritt in die Schule für die eine oder die andere Unterrichtssprache zu entscheiden.»

Deželni glavar:

Prosim gospoda poslanca Hribarja, da izvoli svoj predlog formulirati.

Poslanec Hribar:

Bom takoj spisal predlog.

Poslanec Lenarčič:

Jaz se strinjam popolnoma s tem, kar je gospod poslanec Hribar omenil, samo mislim, da bi bila nastopna stilizacija umestnejša:

«Roditelji in varuhi učencev, katerim ni jeden izmed deželnih jezikov materni jezik, izbero si zanje pri vstopu na zavod učni jezik».

Die Eltern und Vormünder der Schüler, deren Muttersprache nicht eine der beiden Landessprachen ist, haben sich für dieselben beim Eintritte in die Schule für die eine oder die andere Unterrichtssprache zu entscheiden.»

Deželni glavar:

Torej sedaj sem prejel formulirani predlog gospoda poslanca Hribarja, glasi se:

(Bere: — Glej:)

«Za učence, katerim ni jeden izmed deželnih jezikov materni jezik, izbero pri vstopu na zavod roditelji ali varuhi učni jezik».

Für Schüler, deren Muttersprache nicht mit einer der Landessprachen identisch ist, haben sich die Eltern oder Vormünder beim Eintritte in die Schule für die eine oder die andere Unterrichtssprache zu entscheiden.»

Gospodje poslanci, ki podpirajo ta predlog, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Želi kdo besede k temu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Šubic:

Jaz popolnoma soglašam s tem predlogom in torej tudi priporočam stilizacijo, kakršno predlaga gospod poslanec Hribar.

Deželni glavar:

Torej gospod poročevalec se strinja s to spremembo. Vprašam gospoda poslanca Lenarčiča, ali bi se morda hotel akomodirati temu predlogu?

Poslanec Lenarčič:

Se akomodiram!

Deželni glavar:

Torej njegova sprememba ne pride v razpravo. Ker k § 10. ni nihče več želel besede, bom torej glasovali.

Ker je gospod poročevalec glede 6. odstavka pojasnil stvar in glede zadnjega odstavka umaknil predlog upravnega odseka in ker glede drugih točk tega paragrafa ni bilo nobenih ugovorov, pride torej § 10. na glasovanje, kakor je tiskan s končno alinejo, katero je nasvetoval gospod poslanec Hribar in katero sem ravnokar prečital.

Gospodje, ki hočejo glasovati za § 10. s končno alinejo gospoda poslanca Hribarja, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 10. je s to spremembo sprejet.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Šubic:

Predlagam dalje, da se sprejme § 11.!

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

C. kr. deželni predsednik ekscelenca baron Hein:

Visoka zbornica!

Tudi glede tega paragrafa se sklicujem na svoje obširne izjave in utemeljevanje v splošni razpravi in prosim še enkrat visoko zbornico, da se drži načela, katerega je imela l. 1895., namreč da naj bo slovenščina obligatni predmet za nemške učence na realki.

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Povše ima besedo.

Poslanec Povše:

Visoka zbornica!

Nekateri gospodje so sicer že trdili, da je malo ali čisto nič nade, da bi pri učni upravi na Dunaju našel zakon, kakor ga visoka zbornica sklepa, ugodno rešitev. Jaz pa gojim to misel in upam, da se naučna uprava, vsaj kolikor je meni znano iz občevanja s sedanjim načelnikom učne uprave, ne bo tako spodtikala na tem, ako se v zakonu določuje, da se za slovenske sinove slovenske vsporednice priredijo. Jaz tukaj ne bom navajal, kaj sem slišal, ampak če trdim, da se naučna uprava na tem ne bo toliko spodtikala, izrekam le trdno upanje, da vendar ta zakon zadobi odobrenja na Dunaju. Da pa ne bo ena zapreka onemogočila ves zakon, zato si dovoljujem k § 11. v zmislu načela, izraženega po ekscelenci gospodu deželnemu predsedniku, predlagati spremembo. Deželni odbor vam je, visoka zbornica, predložil besedilo, po katerem bi bili učenci obeh narodnosti zakonito primorani, učiti se obeh deželnih jezikov. Gospod deželni predsednik je že utemeljeval to kot načelo vlade, katera želi, da se oba deželna jezika poučujeta za vse učence in da se morajo toliko nemški kakor slovenski mladeniči popolnoma priučiti obema deželnima jezikoma. Kolikor poznam načelo sedanje vlade in vladni sistem, sili ista, da bi se povsod imeli učiti deželni jeziki od vseh učencev, in nihče ne more ugovarjati, da v tem ni dobro jedro in načelo, kajti gotovo je, da mora, da govorim v ožjem zmislu, rojen Kranjec nemškega po-

koljenja imeti priliko, priučiti se slovenskemu jeziku, da bo usposobljen za uradovanje v deželi naši, ker nikakor ni mogoče, da bi se kot rojen Kranjec ne nameščal v kronovini Kranjski.

Mi vidimo, gospoda moja, da imamo lastne tehnične urade in vedno se uraduje leto za letom le nemški, in zato bi bilo uradovanju v prospeh tudi v tehničnem oziru, ako bi bili vsi realci zmožni obeh deželnih jezikov. Ako bo ravno § 11. sprejet v zmislu deželnega odbora, ki je v tem oziru storil to, kar je naučna uprava potom deželnega predsedstva priporočala, nadjati se je, da znabiti vendar ta zakon zadobi sankcijo. Ne bom se spuščal v podrobnosti, vsaj je bilo že veliko govornjenega, samo to bi omenil, da sem tudi v upravnem odseku to načelo povdarjal in da sta moja dva tovariša tudi za to načelo glasovala. Ker gospodov nemške stranke ni tukaj, da bi zagovarjali svojo stvar, ker je pa meni na tem, da zakon, katerega sklepamo, obvelja, stavim predlog, da bi se § 11. glasil tako-le:

«Za vsakega učenca so vsi v prvem odstavku § 9. naštetni učni predmeti obvezni, samo kar se tiče v § 9., lit. b, navedenih jezikov, se mora vsak učenec poleg obeh deželnih jezikov naučiti še enega jezika, in sicer učenci nemškega materinskega jezika po volji roditeljev ali varuhov, ali francoskega ali italijanskega, učenci slovenskega materinskega jezika pa, poleg hrvatskega, ali francoskega ali italijanskega jezika.

Für jeden Schüler sind alle im ersten Absätze des § 9 bezeichneten Gegenstände obligat, nur was die im § 9, lit. b, angeführten Sprachen betrifft, so hat jeder Schüler neben den beiden Landessprachen noch zu erlernen, und zwar die Schüler mit deutscher Muttersprache nach Wahl der Eltern oder Vormünder die französische oder die italienische Sprache, die Schüler der slovenischen Muttersprache aber, nebst der kroatischen, die französische oder die italienische Sprache.»

Tukaj sem se oziral na željo, izraženo od gospodov veleposestnikov, tedaj zastopnikov nemškega mišljenja v upravnem odseku, ki so se branili obveznosti, da bi se nemški učenci na realki morali učiti hrvatskega jezika, in zato pri njih tudi hrvatski jezik izpuščam, kajti od njih se more samo zahtevati, da se priučijo slovenskemu jeziku. Za slovenske mladeniča pa bodi poleg hrvatskega še francoski ali italijanski jezik obvezni učni predmet. Ako omenjam nadalje, da se morda stvar mogoče praktično urediti tako, da se bo za hrvatski jezik manj časa porabilo, potem Slovenci, ker se bodo morda hrvaščini v krajši dobi priučili, ne bodo toliko preobloženi, da ne bi poleg hrvatskega mogli zmagovati tudi še francoskega ali italijanskega jezika, katerega jim zbero roditelji. Kakor rečeno, meni se zdi, besedilo § 11. tako osnovano omogočujoče, da zadobi zakon najvišje potrjenje in zato predlagam sprejetje tega predloga.

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo predlog gospoda poslanca Povšeta, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadosti podprt in je torej v razpravi.

Zeli še kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Pred vsem bi prosil prečastitega gospoda deželnega glavarja, da bi bil tako prijazen, glasovanje glede § 11. urediti tako, da se bo posebej glasovalo o besedah »svojega materinega jezika« in o predlogu gospoda poslanca Povšeta, ki zahteva besedilo »o obeh deželnih jezikih«, kajti nekaterim bo lahko mogoče odločiti se za drug predlog gospoda poslanca Povšeta, ki govori o tem, kateri učenci naj se hrvatskega in tujih jezikov uče, ne pa morebiti za prvi del njegovega predloga. Vendar pa bi si pri tej priliki dovolil še nek prav resen opomin do častitih gospodov tovarišev. Iz dveh strani se je že slišala bojazen, kakor da je že naprej gotovo, da zakonski načrt, katerega danes sklepamo, ne bode zakon postal. Ne vem, ali je zastopnik vlade v upravnem odseku kaj takega izjavil (Poslanec Povše: — Abgeordneter Povše: »Ja«), ali če je to storil, mislim, da je predaleč segel, ker je bilo poprej treba dobro preudariti, če in kako se bo načrt spremenil in kakšen pride iz visoke zbornice. Sicer pa, visoka zbornica, če bi se pri vsakem zakonskem načrtu — in zlasti pri tako važnem zakonskem načrtu — v zbornici sami že naglašalo, da dotični zakonski načrt nima upanja, da postane zakon, potem je pa najbolje, da ne tratimo časa, ampak pustimo celo stvar pri miru. Ali ta zakonski načrt je prišel na mize gospodov poslancev po naročilu deželnega zbora in z resno željo deželnega odbora, da zakon postane. Mi imamo pravico urediti si naše realke tako, kakor se nam kot zastopnikom te dežele najbolj prav zdi. Ker je vlada prepustila v državnem temeljnem zakonu zakonodajstvo o realkah deželnim zborom, imamo torej pravico mi govoriti, in ako tukaj ni nobene zakonitega nasprotstva in se obstoječi državni zakon čisto nič ne ruši, je dolžnost c. kr. dežele vlade v Ljubljani in c. kr. osrednje vlade na Dunaju, da ta zakon s takim priporočilom predloži v najvišje potrjenje, da bo načrt zakona tudi v resnici najvišje potrjenje zadobil.

In še nekaj mi je omeniti. Predlog gospoda poslanca Povšeta pri § 11. je namreč tudi predaleč segel, in jaz mislim, da se je gospod predlagatelj zapletel v neko protislovje. On misli, da bi se zakon ne predložil v potrjenje, ker se v njem ne predpisuje obligatno učenje obeh deželnih jezikov. Ta razlog ne more in ne sme veljati. Jaz za svojo osebo sem tudi za učenje obeh deželnih jezikov za vse učence na srednjih šolah v Ljubljani in sem svoje dni sam v deželnem zboru stavil dotični predlog. Zakon pa, gospoda moja, kaj takega ne zahteva, ampak zakon naravnost pravi, da se nikogar ne sme siliti, da bi se učil drugega deželne jezika. Torej besedilo, katero predlaga upravni odsek, ni v nasprotstvu z zakonom, temveč se z njim popolnoma strinja; v popolnem nasprotstvu z zakonom pa je to, kar priporoča častiti gospod tovariš Povše.

S temi besedami sklepam in dostavljam le še jedenkrat, da se mi zdi stvar tako važna in imenitna, da ne smemo naprej že govoriti, ko obravnavamo o

zakonskem načrtu, da ne bo dobil najvišjega potrjenja, ampak da moramo odločno zahtevati, da se predloži v najvišjo sankcijo.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod deželni predsednik ima besedo.

K. k. Landespräsident Exzellenz Freiherr von Hein:

Ich muß erklären, daß ich bezüglich des § 11 immer betont habe, daß diese Bestimmung von Seite der Regierung für unzumutbar gefunden wird, etwas anderes habe ich bezüglich dieses Paragraphen nicht gesagt, wohl aber habe ich den dringenden Wunsch der Regierung ausgesprochen, daß die ursprüngliche Fassung der Landtagsbeilage Nr. 15 beibehalten werde, daß nämlich die obligatorische Erklärung der beiden Landessprachen als Unterrichtsgegenstände, statfinde; mehr habe ich bezüglich dieses Punktes nicht erwähnt, weder im Ausschusse noch im Hause.

Ich habe zufällig das Stenogramm der letzten Sitzung hier und in demselben heißt es:

(Bere: — Liest:)

«Vsled tega mora učna uprava smatrati ta načrt v enem oziru nesprejemljivega, v drugem oziru pa napačnega ali nekoristnega.»

Das waren meine Worte, so stehen sie im Stenogramm. In einem Punkte, im § 10, ist die Vorlage unannehmbar und im § 12 unzumutbar, nicht wünschenswert. Daß eine gesetzliche Bestimmung dem entgegenstehen würde, daß im Wege eines Landesgesetzes diese beiden Sprachen als obligatorisch erklärt werden, muß ich in Abrede stellen und brauche nur darauf hinzuweisen, daß in Mähren, Tirol, Dalmatien und in der Bukowina eine solche gesetzliche Fassung schon längst in Wirksamkeit ist. Auch im Staatsgrundgesetz ist gar kein Hindernis gelegen, eine solche gesetzliche Bestimmung im Wege der Landesgesetzgebung zu fixiren, weil ja niemand gezwungen wird, eine Mittelschule zu besuchen. Folglich läßt sich auch aus dem Staatsgrundgesetz kein Hindernis ableiten, die Landessprachen als obligat zu erklären. Es ist daher der Antrag Povše nicht mit den bestehenden Gesetzen im Widerspruche, sondern vollkommen damit vereinbar, und ich kann diesen Antrag, wie er jetzt vorliegt, nur auf das wärmste befürworten, insofern dadurch dem Wunsche der Regierung Rechnung getragen wird, daß beide Landessprachen als obligate Unterrichtsgegenstände erklärt werden.

Deželni glavar:

Prosim gospoda poročevalca, da se izjavi o spremembi, katero nasvetuje gospod poslanec Povše.

Poročevalec Šubic:

Glede nasveta gospoda poslanca Povšeta bi si dovolil toliko omeniti, da je upravni odsek, ko se je odločil za to besedilo, da se nobeden ne sili učiti se drugega deželne jezika, imel pred očmi to dejstvo,

da učna uprava sama ne prakticira načela, da se imajo vsi učenci učiti obeh deželnih jezikov, ker n. pr. na ljubljanski realki, kjer ima učna uprava razmere popolnoma v rokah, dosedaj tega principa ni izvedla, in zato je bil upravni odsek mnenja, da učna uprava ravno na ta princip ne polaga posebno velike važnosti, ker v lastni hiši razmer ne uredi po tem načelu. Priznati pa moram, da se lahko navede za to stvar jako veliko važnih razlogov pro in contra, in torej ne stojim na stališču, da bi a limine odbacival besedilo, kakor ga predlaga gospod poslanec Povše. Iz stališča poročevalčevega moram seveda § 11. vzdrževati v tem besedilu, kakor je pred nami tiskano, pa, kakor rečeno, pri eventualnem glasovanju za svojo osebo ne bom oporekal besedilu gospoda poslanca Povšeta. Samo to bi pri tem povdarjal, da je to besedilo nekako nepopolno. Tu namreč ni nič povedanega, kaj naj počnejo dijaki drugih narodnosti, katerih jezikov naj se n. pr. uče Čehi, ali pa Dalmatinci in Primorci, katerih prihaja precej veliko na našo realko. Za te dijake v besedilu, kakršno nasvetuje gospod poslanec Povše, ni preskrbljeno. Razun tega pa bi se morala dostaviti še jedna alineja, kakršna se nahaja v starem, po deželnem odboru nasvetovanem paragrafu, da bi učna uprava smela izjemoma dovoljevati oprostila od učenja drugega deželnega jezika. Ako se torej sprejme besedilo gospoda tovariša Povšeta, morali bi se napraviti še dve alineji, jedna, kjer bi bilo preskrbljeno za učence nenemške in neslovenske narodnosti, in pa jedno, ki govori o dispenzah. To bi bilo absolutno potrebno.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Povše ima besedo.

Poslanec Povše:

Ker je gospod referent že govoril, se seveda ne morem sedaj več spuščati v meritorno razpravo in zato samo formalno nasvetujem, da naj se § 11. kot tretji odstavek doda odstavek § 11. iz deželnoodborske predloge 15, ki slove takole:

«Oprostila od naučenja drugega deželnega jezika sme izjemoma dovoljevati ministerstvo za bogočastje in nauk.

Dispensen von der Erlernung der zweiten Landessprache können ausnahmsweise vom Ministerium für Cultus und Unterricht ertheilt werden.»

Deželni glavar:

To je torej nov predlog. Gospod poslanec Povše namreč predlaga, da se to doda njegovemu prejšnjemu predlogu.

Gospodje poslanci, ki podpirajo ta dodatek, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadosti podprt in je torej v razpravi. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Šubic:

Nimam ničesa omeniti.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar je prej izrekel neko željo glede glasovanja, ker ga nisem dobro razumel, prosim da se še enkrat izreče.

Poslanec Hribar:

Moja želja je bila, da bi se o predlogu gospoda poslanca Povšeta, ki bo pa kasneje na vsak način moral amendovan biti, glasovalo v dveh oddelkih, namreč najprej o prvem delu, kjer je rečeno, da se mora vsak učenec učiti obeh deželnih jezikov, in potem šele o drugem delu, ki govori o drugih jezikih: hrvatskem, francoskem in italijanskem. Če bi predlog gospoda poslanca Povšeta padel, prišel bi potem na glasovanje predlog upravnega odseka, ki se glasi, da «... se mora vsak učenec poleg svojega materinega jezika naučiti še dveh jezikov.»

Deželni glavar:

Preidimo torej na glasovanje, in sicer prosim najprej glasovati o prvem delu preminjalnega predloga gospoda poslanca Povšeta k prvemu odstavku § 11., ki se glasi:

«Za vsakega učenca so vsi v prvem odstavku § 9. naštetih učni predmeti obvezni, samo kar se tiče v § 9., lit. b, navedenih jezikov, se mora vsak učenec poleg obeh deželnih jezikov naučiti še enega jezika.

Jür jeden Schüler sind alle im ersten Absätze des § 9 bezeichneten Gegenstände obligat; nur was die im § 9, lit. b, angeführten Sprachen betrifft, so hat jeder Schüler neben den beiden Landessprachen noch eine Sprache zu erlernen.»

Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati. (Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Drugi del predloga gospoda poslanca Povšeta potrebuje dodatka, oziroma popravka, ker je tam notri samo povedano, da se morajo učenci slovenskega materinega jezika učiti nemščine, hrvaščine in pa francoščine ali laščine in istotako, da se morajo nemški učenci učiti ali francoščine ali laščine, ni pa povedano, kaj se imajo učiti neslovenski in nenemški učenci kake slovenske ali kake druge narodnosti. Torej bi bilo tukaj treba po besedah: «učenci slovenskega» dostaviti: «ali kakega drugega slovenskega» in istotako bi bilo po besedah: «učenci nemškega» treba dostaviti besede: «ali kakega drugega neslovenskega» jezika.

Poslanec Povše:

Jaz se strinjam s predlogom gospoda poslanca Hribarja, samo treba bo sedaj predlog natančno formulirati, v to svrhu bi prosil gospoda deželnega glavarja, da bi izvolil sejo za nekaj minut prekiniti.

Deželni glavar:

Po želji gospoda poslanca Povšeta prekinem sejo za 10 minut, da se bo predlog formuliral.

(Seja prestane ob 12. uri 50 minut in se nadaljuje ob 1. uri popoldne. — Die Sitzung wird um 12 Uhr 50 Minuten unterbrochen und um 1 Uhr nachmittags wieder aufgenommen.)

Deželni glavar:

(Pozvoni. — Daß Glockenzeichen gebend.)

Seja se nadaljuje.

Po novi štilizaciji se drugi del predloga gospoda poslanca Povšeta glasi tako-le:

«... in sicer učenci slovenskega ali kakega družega slovanskega jezika po volji roditeljev ali varuhov poleg hrvatskega še francoskega ali italijanskega, učenci nemškega ali kakega neslovanskega materinskega jezika pa francoskega ali italijanskega jezika».

«... und zwar die Schüler mit slovenischer oder einer anderen slavischen Muttersprache nach Wahl der Eltern oder Vormünder nebst der kroatischen die französische oder die italienische Sprache, die Schüler der deutschen oder einer nichtslavischen Muttersprache aber die französische oder italienische Sprache.»

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Sedaj pride na glasovanje drugi odstavek § 11. po nasvetu upravnega odseka.

Gospodje, ki se strinjajo s tem odstavkom, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Končno nam je še glasovati o predlogu gospoda poslanca Povšeta, da se kot tretji odstavek § 11. doda sledeče:

«Oprostila od naučenja drugega deželnega jezika sme izjemoma dovoljevati ministerstvo za bogočastje in nauk.

Dispensen von der Erlernung der zweiten Landessprache können ausnahmsweise vom Ministerium für Cultus und Unterricht ertheilt werden.»

Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto, in s tem je torej sprejet § 11. s nasvetovanimi spremembami.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Šubic:

(Skliče § 12. do 16. načrtanega zakona v prilogi 51. v slovenskem in nemškem jeziku, ki brez razgovora obveljajo. — Ruft die § 12 bis 16 des Gesetzes

entwurfes in Beilage 51 in slovenischer und deutscher Sprache auf, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Nadalje predlagam, da se sprejme § 17.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

**R. k. Landespräsident
Exzellenz Freiherr von Hein:**

Der Tenor dieses Paragraphen geht in dem ersten Alinea dahin, daß das Zeugnis der sprachlichen Einrichtung der Unterrichtsanstalt entsprechen soll. Da es sich jedoch, wie ich oft erwähnt habe, um ein Gesetz für alle möglichen Combinationen von Realschulen handelt, so mag die Ausfertigung der Zeugnisse in beiden Landessprachen als billiges Erfordernis für utraquistische Anstalten angesehen werden; da aber laut § 10 jede der beiden Landessprachen Unterrichtssprache sein kann, also die Möglichkeit einer einsprachigen Anstalt nicht ausgeschlossen ist, so erscheint mir die Bestimmung: «am Schlusse eines jeden Semesters erhält jeder Schüler ein in beiden Landessprachen ausgefertigtes Schulzeugnis» als nicht congruent mit der möglichen Einrichtung der einen oder anderen Lehranstalt.

Ich wiederhole, bei utraquistischen Anstalten ist dies ein billiges Erfordernis; bei einsprachigen Anstalten kommt mir jedoch diese Bestimmung etwas zu weitgehend vor und mußte daher vom Standpunkte der Regierung Einsprache dagegen erhoben werden.

Ich glaube, es würde dem Gedanken, welcher dieser Bestimmung zugrunde liegt, sehr leicht in der Stilisirung Rechnung getragen werden, wenn ausgesprochen würde, daß am Schlusse eines jeden Semesters die Schüler ein Zeugnis erhalten, welches an utraquistischen Anstalten in beiden Landessprachen auszufertigen ist. Dies ist die Absicht des Ausschusses gewesen, und hat sie einen mit dieser Absicht nicht congruenten Ausdruck gefunden.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Šubic:

Jaz se v tem oziru popolnoma strinjam z izvajanjem njegove ekscelece gospoda deželnega predsednika, in zato si usojam k prvemu odstavku predlagati, naj se namestu končnih besed «izdano v obeh deželnih jezikih — in beiden Sprachen ausgefertigtes Schulzeugnis» vrinejo besede: «na utrakvističnih zavodih izdano v obeh deželnih jezikih — Schulzeugnis, welches an utraquistischen Anstalten in beiden Landessprachen auszustellen ist».

Deželni glavar:

Ta sprememba je torej sedaj v razpravi.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali. Gospodje poslanci, ki hočejo § 17. sprejeti s to spremembo, izvolijo ustati. (Obvelja. — Angenommen.)

§ 17. je z nasvetovano spremembo sprejet. Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Šubic:

Pri § 18. mi je upravni odsek naročil, da izrazim tukaj njegovo mnenje o maturi. V upravnem odseku se je namreč od raznih govornikov povdarjalo, da je nepotrebno in neumestno vzdrževati maturo, kajti ako se učitelji v teku sedmih let niso prepričali o sposobnosti ali nesposobnosti učenca, kako jih more o tem prepričati takorekoč jeden sam trenutek, jedna sama in zadnja preskušnja? Zato se je naravnost izreklo, da bi se ta paragraf lahko črtal.

Zame je izročena mi naloga jako težka, ker sem tudi sam šolnik in ker deloma ocenjujem maturo iz drugega stališča. Pritrjujem pač, da je matura kakih reform potrebna, pa te so se ravno v zadnjem času od naučnega ministerstva izdale. V ostalem pa o predmetu, ki je priznan za vse srednješolske zavode in kateremu nasprotovati bi končno ne imelo nobenega pomena, ne bodem dalje govoril, ampak tu sem hotel, ne da bi svoje osebno stališče povdarjal, le izvršiti nalog, katerega mi je dal upravni odsek. Sicer pa predlagam, da se § 18. nespremenjen sprejme.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 18. je sprejet.

Poročevalec Šubic:

(Skliče § 19. do 23. načrtanega zakona v prilogi 51. v slovenskem in nemškem jeziku, ki brez razgovora obveljajo. — Ruft die § 19 bis 23 des Gesetzesentwurfes in Beilage 51 in slovenischer und deutscher Sprache auf, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Istotako naj se nespremenjeno sprejme § 24.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

C. kr. deželni predsednik ekszellenca baron Hein:

Visoka zbornica! Prosim visoko zbornico še enkrat prevdarjati in pretresovati, ali je v resnici potrebno, da mora ravnatelj biti sposoben učiti v vsakem učnem jeziku zavoda. Po mojem mnenju bi zadostovalo, ako se zahteva, da je ravnatelj zmožen vsakega učnega jezika dotičnega zavoda, da pa ni treba zahtevati od ravnatelja, da bi moral biti sposoben učiti v vsakem učnem jeziku svojega zavoda.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Šubic:

Ne!

Deželni glavar:

Preidimo torej na glasovanje.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s predlogom gospoda poročevalca, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 24. je torej sprejet.

Poročevalec Šubic:

Dalje predlagam, da se § 25. nespremenjen sprejme.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

K. k. Landespräsident Exzellenz Freiherr von Hein:

Ich möchte darauf aufmerksam machen, daß in dem zweiten Alinea des § 25 vor der Ziffer 24 das Wort «und» ausgeblieben ist. Alinea 2 soll nämlich lauten:

(Bere: — Ließt:)

«Den wirklichen Lehrern sollen in der Regel nicht mehr als 17 Sprachwissenschaftliche, 20 anderswissenschaftliche und 24 Zeichenstunden zugewiesen werden.»

Es heißt ja auch im slovenischen Texte:

(Bere: — Ließt:)

«Pravim učiteljem se praviloma ne sme odkazati več kakor po 17 jezikovno-znanstvenih, po 20 drugoznanstvenih in po 24 risarskih ur.»

Poročevalec Šubic:

To je res, da je to tiskovna pomota in vsled tega predlagam, da se v zadnji vrsti drugega odstavka v nemškem besedilu pred št. «24» vrine besedica «und»; slovenski tekst ostane nespremenjen.

Deželni glavar:

Prosim glasovati.

Gospodje, ki hočejo sprejeti § 25. s to spremembo, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec Šubic:

(Skliče §§ 26. do 30. načrtanega zakona v prilogi 51. v slovenskem in nemškem jeziku, ki brez razgovora obveljajo. — Ruft die §§ 26 bis 30 des Gesetzesentwurfes in Beilage 51 in slovenischer und deutscher Sprache auf, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Dalje predlagam, da se sprejme § 31.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Schaffer ima besedo.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Ich erlaube mir, das Wort zu einer ganz kurzen Ausföhrung zu nehmen.

Wir haben uns in Uebereinstimmung mit der in der vorgestripen Sitzung abgegebenen Erklärung an der Specialdebatte nicht betheiligt, weil wir das vorliegende Gesetz für unannehmbar halten und jeden Antrag auf eine entsprechende Aenderung für aussichtslos. Es wurde jedoch in der eben abgeführten Specialdebatte für angezeigt erachtet, einen Excurs auf das Gebiet der auswärtigen Politik zu machen und dabei Anschauungen vertreten, denen wir von unserem gesamtstaatlichen österreichischen Standpunkte entgegentreten müssen.

Es liegt uns ferne, die freundschaftlichen Beziehungen, welche unsere Monarchie mit Rußland verbinden, nicht nach ihrem vollen Werte zu würdigen und deren Aufrechterhaltung zu wünschen; wir müssen aber als treue Anhänger der bestehenden Verfassung und des für die Monarchie geltenden Staatsrechtes, insbesondere gegen die von Herrn Abgeordneten Kalan in Bezug auf die Verhältnisse im Süden Oesterreichs entwickelten Anschauungen entschieden Verwahrung einlegen.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Šubic:

Nimam nobene opazke napraviti nasproti gospodu poslancu dr. Schafferju, ker zastopam, kakor sem že s početka izjavil, samo pedagogično stališče in se v taka razmotrivanja danes ne spuščam.

Predlagam še enkrat, da se § 31. sprejme.

Deželni glavar:

Preidimo torej na glasovanje.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec Subic:

Končno predlagam, da se sprejme § 32.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sedaj imamo še uvod in naslov.

(Bere: — Liest:)

«Po nasvetu deželnega zbora Svoje vojvodine Kranjske ukazujem tako:

Ueber Antrag des Landtages Meines Herzogthums Krain finde Ich anzuordnen, wie folgt:»

(Obvelja. — Angenommen.)

«Zakon z dne, veljaven za vojvodino Kranjsko, o realkah.

Gesetz vom wirksam für das Herzogthum Krain, betreffend die Realschulen.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki pritrujejo naslovu načrtanega zakona, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Naslov je sprejet in s tem je ves ta zakon v drugem branju sprejet. Tretje branje se bo vršilo jutri, ker je mogoče, da bo treba popraviti še kake tiskovne pomote.

Z ozirom na to, da bo razprava o prihodnji točki bržkone obširna in ker ima komasacijski odsek danes popoldne ob 4. uri sejo, bo za danes treba končati.

Naznanjam, da ima finančni odsek sejo jutri ob 5. uri popoldne in upravni odsek v pondeljek 1. maja ob 4. uri popoldne.

Odsek za komasacijo zemljišč, kakor sem že omenil, zboruje danes popoldne ob 4. uri.

Omenjam še, da se mi je med sejo od gospoda poslanca Višnikarja izročila sledeča peticija: Franz Pirker in Reifnitz bittet um eine Entschädigung anlässlich der Herstellung der Straße Soderichitz-Laserbach.

Ker se je danes sklenilo, da se od danes naprej ne bodo nobene prošnje več sprejemale, smatram, da se ta prošnja lahko izroči finančnemu odseku.

(Pritruje se. — Zustimmung.)

Torej se prošnja izroča finančnemu odseku.

Prihodnja seja bo jutri dopoldne ob 10. uri, in sicer pride na dnevni red tretje branje realčnega zakona in poleg tega vse točke dnevnega reda, ki danes niso bile rešene.

Sklepam, sejo.

Konec seje ob 1. uri 55 minut popoldne. — Schluss der Sitzung um 1 Uhr 55 Minuten Nachmittag.

